

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. Ob prvi desetletnici naše kraljevine	245
2. UNIV. PROF. DR. RADO KUŠEJ: Ustavne meje agrarne reforme	246
3. DR. JANKO ŠUMAN: Narodni naš zakonski projekt o zaščiti avtorskega prava i odnosi sa Bernskom Konvencijom	264
4. DR. FRANCE GORŠIČ: Pregled socialnopolitične uprave v Slo- veniji	278
5. Književna poročila	285
6. Razne vesti	293

PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh.

V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1928

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic

Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLII.

Ljubljana, 1928.

Št. 11.—12.

Ob prvi desetletnici naše kraljevine.

Dne 1. decembra t. l. smo prekoračili prvih 10 let, odkar smo se Slovenci ujedinili z bratskima narodoma v svojo lastno nacionalno državo. Premajhna je še ta doba, da bi proslavljali desetletnico kot velik jubilej, prevelika, da bi jo smeli popolnoma prezreti. Spominjamo se je s čvrstim prepričanjem, da se sicer nade nas pravnikov kot poklicnih zasnovateljev in čuvarjev zakonov, ki so podlaga pravnega reda v državi, še niso izpolnile, priznavamo pa radi, da so početki že tu, ki bodo klice za boljše legislativne razmere. *Nil sine magno vita labore dedit mortalibus*, pravi Horacij. A v nas je trdna volja in vera, da bomo premagali v prihodnjih desetih letih vse težave. Vsa naša pravniška društva, vsa naša pravniška glasila brez izjeme, naši kongresi pravnikov iz cele države tekmujejo med seboj, da utirajo pota sijajnejši bodočnosti naše kraljevine na podlagi zakonov, dobrih po vsebini, pravilnih po tehnični izvedbi. Da v plemeniti tekmi pri izgraditvi notranjosti naše države slovenski pravniki nečejo biti zadnji, temu bodi porok njihovo glasilo

Slovenski Pravnik.

Ustavne meje agrarne reforme.

Univ. prof. dr. Rado Kušej.

1. Predvideni primeri razlastitve.

Namen te studije je, pravnokritično dognati, ali so tudi cerkveni imovinski kompleksi predmet agrarne reforme. Zadeva je zelo aktualna, ker se nahaja zakon o agrarnih odnosih v Dalmaciji že v parlamentarnem pretresu in ker je vrh tega že dogotovljen in med poslance razdeljen zakonski osnutek »o likvidaciji velikih poseda«. Ni moj namen, se podrobno baviti s temi zakonskimi predlogi, hočem se marveč dotakniti njih določb samo toliko, kolikor bo to v korist pravilni rešitvi zgoraj označenega načelnega vprašanja.

V zakonskem osnutku o razlastitvi veleposestev so izrecno izvzeti »šumski kompleksi«, katerih ekspropriacija bo urejena s posebnim zakonom o šumah. V širšem pomenu spada tudi usoda cerkvenih šum pod pojem agrarne reforme in bo treba, dasi zakonskega osnutka o ekspropriaciji gozdnih kompleksov še ni, tudi glede njih zavzeti na osnovi čl. 41 ustave načelno pravno stališče.

Neposreden povod za ta spis mi je dala opasnost, v kateri se nahaja vsled agrarne reforme in grozeče razlastitve šumskih kompleksov ljubljanska škofija, ki nam predstavlja brez dvoma historično najimenitnejšo ustanovo v Sloveniji, ki je tudi za naš kulturni razvoj največjega pomena. Ako se ne posreči, te nevarnosti odvrniti, groze našemu ljudstvu zopet nepregledna nova bremena, na katera hočem pozneje opozoriti.

Glede agrarne reforme so bila mnenja od vsega početka dokaj različna, toda njena gospodarska upravičenost ostane tukaj izven pretresa. Da je povzročil vsaj način njenega izvajanja narodnemu gospodarstvu v mnogih krajih očitno škodo, je nepobitna resnica. V Prekmurju je spravil številne naše državljane madjarske narodnosti naravnost v obup in jih silil v izseljevanje, dočim je dokaj agrarnih interesentov do-

deljeno zemljo najboljše kakovosti pustilo kratkomalo neobdelano.

Imel sem že v letih 1921 in 1923 priliko, da sem opozoril ministrstvo za vere, ki je zbiralo mnenja o tem, kako izboljšati gmotni položaj duhovništva, na potrebo, da se v to svrhu v prvi vrsti pritegne cekvena imovina, ki se naj od agrarne reforme izvzame, ker ta načelu cerkvene samouprave naravnost nasprotuje. Reforma bo razlastila sedanja obsežna cerkvena posestva brez vsake koristi za cerkev. To pa, kar bo cerkev vsled reforme izgubila, bo po pravici zahtevala, da ji država vrne v obliki državnih subvencij. Naglasil sem, da se je skušnja izza časov cesarja Jožefa II. potrdila tudi po svetovni vojni, ker so se zakupniki cerkvenih zemljišč kakor pred 150 leti tudi danes izkazali kot slabi gospodarji, ki so vsled neplačevanja zakupnine spravili cerkev v stisko in državo v položaj, da mora kriti ogromne primanjkljaje v cerkvenem proračunu.

Zato sem nasvetoval, naj se mesto agrarne reforme naloži na cerkveno imovino poseben verskozakladni davek, kakor ga prečanske pokrajine že poznajo. Gospodarstvo na cerkvenih posestvih pa naj se primerno nadzira. Ako pa bi se agrarna reforma ne dala preprečiti, potem naj se določi odškodnina v zlati valuti, ker se tudi zemeljski produkti plačujejo po vsakokratni zlati relaciji.

Takratni moj referat počiva v ministrski registraturi. V agrarno reformo so se v praksi pritegnila tudi cerkvena posestva in to doslej brez vsakega odločnega odpora vodilnih cerkvenih krogov.

Šele lansko leto je izšla v Beogradu o tem predmetu brošura dr. Čede Marjanoviča z naslovom: Agrarni udar i zadužbinska, crkvena i manastirska imanja. Pisec se v prvi vrsti zavzema za samostanska posestva in sodi, da je država storila samostanom in cerkvi krivico, ker je ta posestva stavila v isto vrsto s privatnimi veleposestvi in jim ponekod vzela celo več, kakor svetnim lastnikom. On ugovarja agrarni reformi z ekonomskega, pravnega in moralnega stališča; samostani so ustanove in volja ustanoviteljev se mora spoštovati in se sme ustanovna imovina samo v določeno svrhu uporabljati. Te ustanove so služile in so namenjene višjim kul-

turnim ciljem in bi že na osnovi srbijanskega zakona o ustanovah z dne 14. januarja 1912 morale biti od agrarne reforme izvzete.

S stališča narodnega gospodarstva so velika posestva za državo koristnejša kakor mala, ker je na njih obratovanje racionalnejše, intenzivnejše in cenejše.

Končno tudi cerkveni interesi zahtevajo, da ostanejo samostanska posestva neokrnjena, ker je od ustave dalje cerkev (pravoslavna) nehala biti državna in lahko vsak čas izgubi državno podporo. Zato mora cerkev imeti za svoje vzdrževanje svoj fond, a za ta fond so edino prikladna posestva, nikakor pa denar ali zgradbe. Kajti v primeru vojne opasnosti utegne izgubiti denar skoraj vso vrednost, zgradbe pa zapasti omejitvam glede najemnine. Ostane torej kot edina sigurna naložba zemlja. Država bi morala svoje dolžnosti napram cerkvi upoštevati, ker služijo cerkve očuvanju religije in morale v društvu. Morala pa je pogoj za društveni obstanek in napredek.

Ta spis sem tukaj omenil samo zaradi tega, da vidimo, da so tudi pravoslavni krogi o usodnosti agrarne reforme za cerkvene interese razmišljali. Kakor hočem pozneje dokazati, se je pisec jedra vprašanja pač dotaknil, ni ga pa znal juristično izluščiti in na podlagi samega besedila ustave izvesti do zadovoljivega zaključka. Toda Marjanović je imel vsaj pravilen čut za problem in se je zastavil za upravičeno stvar, dočim njegov recenzent T r o i c k i, sam pravoslaven svečenik in sedaj profesor cerkvenega prava v Subotici, najde pač priliko za polemiko in grajo piščevih argumentov, a pusti vprašanje o »zadužbinah«, ki so v čl. 38 ustave izrecno omenjene, popolnoma na stran (prim. Arhiv 1928/II, br. 3, str. 236 ss).

Če hočemo določiti meje za razlastitve, ki so v ustavi predvidene, moramo dognati najprej pravi smisel členov 38, 41 in 43, deloma tudi člena 37, toda le toliko, da ugotovimo, katera posestva in zakaj so od ekspropriacije izvzeta. Ločiti moramo nastopne primere:

1. Člen 37: V teoriji in praksi je nesporno, da razlastitev v smislu drugega odstavka tega člena ne dopušča nobenih izjem. Tu gre za ekspropriacijo v interesu javne uprave, kakor

pri gradnji železnic in cest, pri regulaciji mest itd. Tu je obseg razlastitve določen po njeni svrhi, zato pridejo morebitni posebni interesi lastnikov samo pri odmeri odškodnine v poštrev, ki mora biti »pravična« za vsakega razlaščenca. Tudi imovina ustanov in samoupravnih teles je v teh primerih enako prizadeta kakor privatna posest. Razlastitev v interesu javne uprave je urejena z zakonom, ki se primenja za vse enako.

2. Člen 42 se tiče primerov, kjer gre za razlastitev brez odškodnine. Gre predvsem za ukinitve fevdnih razmerij v Bosni in Hercegovini ter v Južni Srbiji, ki ne spada v okvir te razprave. Pač pa prihaja za nas v poštrev odstavek drugi tega člena, ki »potrjuje kmete kakor vobče poljedelce, ki obdelujejo zemljo v odnošaju, podobnem kmetstvu, za svobodne lastnike zemljišč, ki jih imajo v posesti, ne plačujejoče za to nobene odškodnine«. Ti poljedelci se morajo vpisati kot lastniki v zemljiško knjigo.

V kmetstvu podobnem odnošaju se nahajajo koloni v Dalmaciji, ki postanejo svobodni lastniki zemljišč, ki jih obdelujejo. Tudi tukaj gre za kategoričen imperativ, ki ne dopušča nobene izjeme. Tudi koloni na zemlji, ki je last občekoristne ustanove ali samoupravnega telesa, postanejo svobodni lastniki od njih obdelane zemlje, ne da bi plačali za to zemljo kakšno odškodnino, kar pa ne izključuje, da plača razlaščenec odškodnino država (Prim. Jovanović Slob., Ustavno pravo, 454).

3. Ekspropriacija kapitalističnih veleposestev v socialne svrhe je načelno urejena v čl. 43 in, kolikor se tiče šum, v čl. 41 ustave.

a) Ne gre pri agrarni reformi v ožjem smislu za to, da bi se veleposestva kot taka zatrla, le njih obseg naj se v korist agrarnim interesentom omeji. Tudi v tem primeru razlastitve se daje lastniku odškodnina, toda to odškodnino določi zakonodajec, ki glede višine ni vezan, zato bi mogla ta odškodnina biti tudi manjša od »pravične odškodnine« v smislu člena 37 odst. 2.

Ta kapitalističnim veleposestnikom odvzeta zemlja se razdeljuje na interesente. To so ali oni, ki so to zemljo že doslej

obdelavali, ali pa so to naseljenci. Tako pri naseljevanju kakor tudi pri razdelitvi zemlje imajo prvenstvo potrebni vojniki, ki so se borili za osvoboditev Srbov, Hrvatov in Slovencev, ter njihov rodbine (Prim. Jovanović S., l. c., 455).

Zakon, s katerim naj se veleposestva razlaste in porazdele med one, ki zemljo obdelujejo, je v osnutku izgotovljen. Po čl. 3. najnovejšega predelanega osnutka se predpisi tega zakona nanašajo tudi na državna, oblastna, cerkvena ter na veleposestva upravnih in imovnih občin ter zemljiških edinic. Veleposestev prosvetnih in dobrotelčnih institucij najnovejši osnutek v nasprotju s čl. 15 al. 3 prejšnjega ne omenja več. Tu nastaje vprašanje, ali je ta določba v skladu s členom 38 ustave, odstavek drugi, kar bo ena glavnih točk naših razmotrivanj v tej razpravi. Ustavna zaščita občekoristnih ustanov izgubi svojo vrednost skoraj popolnoma, ako postane ravnokar omenjena določba zakon. Odškodnina za razlaščno zemljo je namreč določena tako nizko, da bi se z njenimi dohodki svrha ustanove ne mogla več dosegati. Ako dokažemo, da je cerkvena imovina ustanovna imovina, ki služi občekoristnim namenom, potem je ustavno nedopustno, da se cerkvena posestva razlaščajo na korist agrarnim interesentom, torej v prid privatnih oseb. Spremeniti bi se smela s posebnim zakonom samo namen in predmet ustanove po spremenjenih razmerah. O spremembi namena pri usvojenih verah ne more biti govora, sprememba predmeta pa predpostavlja, da ostane namen tudi po spremembi zasiguran in dosegljiv, da je torej vrednost ostala bistveno enaka.

Tako dobimo na osnovi same ustave močan argument za zahtevo, da naj se cerkvena posestva kot ustanove s stalno občekoristno svrho od agrarne reforme v ožjem pomenu izločijo.

b) Isti razlog velja tudi glede cerkvenih šum. Odločilno je besedilo čl. 41 ustave, da se p r i v a t n i veliki gozdni kompleksi po zakonu razlaščajo ter prehajajo v lastnino države ali samoupravnih teles, ter da zakon določí, koliko smejo biti veliki gozdni kompleksi lastnina drugih javnopravnih teles, ki so že ustanovljena ali ki bodo ustanovljena. Govoreč o tem členu je mislil že Slobodan J o v a n o v i ć (l. c. 456) na cerkve

in samostane in vprašuje, ali se jim bodo njihovi gozdovi pustili? Njegov odgovor je: »Sve zavisi od zakona. Crkve i manastiri dali bi se uvrstiti medju javna tela a u koliko šume mogu biti svojina javnih tela, to, prema propisima čl. 41, ima da odredi zakon.«

Žal, da Jovanović o ustavni zaščiti občekoristnih ustanov sploh ne govori, ker omenja pri čl. 38 samo fideikomise. Preveč previdno se izraža tudi o svojstvu cerkva in samostanov kot javnopravnih teles, glede katerega se sploh ne more upravičeno dvomiti. Vprašanje je samo, ali niso to samoupravna telesa, katerih gozdni kompleksi ne bi spadali pod pojem »privatnih« v smislu čl. 41 in bi bili vsled tega od ekspropriacije sploh izvzeti. Tudi to vprašanje moramo na osnovi obstoječe zakonodaje in pravne literature pojasniti.

2. Cerkevni imovinski kompleksi kot ustanove.

1. Ali je treba posebnega dokaza za to, da je cerkvena imovina ustanovna imovina?

»Ustanova je pravna oseba institutnega značaja, ki ima nalogo, da služi neki jej od zunaj postavljeni občekoristni svrhi z imovino, ki ji je posebno za to odkazana.« (Herrmann von Herrnrütt, Das oesterreichische Stiftungsrecht, Wien, 1896, st. 8).

Cerkvene pravne osebe so n. pr. cerkvene pokrajine, škofije, župnije, podružne in romarske cerkve, kapitliji, beneficiji, redovi, kongregacije in pobožne družbe s svojimi samostani, zavodi in višjimi zvezami itd. Kolikor je za vzdrževanje teh cerkvenih institucij določena posebna imovina, gre za ustanovno imovino.

Ako se ustanovi nova škofija ali župnija, treba v prvi vrsti skrbeti za dotacijo škofa ali župnika. Posebna v to svrho nakazana imovina postane kot beneficij cerkvena ustanova. Da nastopi tudi na zunaj in za vse čase pravnoveljavna vezanost te imovine v določeni namen, je potrebnaodobritev ustanove po državnem oblastvu.

¹ Prim. Haring, K. R³, 686, Hermann von Herrnrütt, l. c., 57 ss, ter v Oesterr. Statswörterb.², IV., 484 ss.

Tudi danes še pogosto nastajajo nove cerkvene ustanove na ta način, da se naselijo nove cerkvene pravne osebe, n. pr. redovi, kongregacije in pobožne družbe v mejah naše države in nakupijo tukaj posestva za svoje ali svojih zavodov vzdrževanje. S tem, da državno oblastvo tako naselitev dovoli, dobi z novo naselbino zvezana imovina značaj ustanove. Podvržena je odslej omejitvam odsvajanja kakor cerkvena imovina sploh, država izvaja kontrolo nad njeno upravo.

Kar je župni beneficij, ali kakor ga tudi zovemo, nadarbina za župnika, je mensa episcopalis za škofa.

2. Ustanovitev ljubljanske škofije se je izvršila na najslovesnejši način po cesarju Frideriku III. leta 1461 v Gradcu. Papež Pij II. je leto pozneje ustanovo potrdil. S tem je dobila nepremakljiv pravni temelj za vse večne čase. Važnosti svojega velikega dejanja se je ustanovitelj prav dobro zavedal. To priča veliko število in visoko dostojanstvo na ustanovni listini poleg ustanovitelja podpisanih svedokov, ki se takole vrste: 2 kardinala, 5 škofov, 5 vojvod in mejnih grofov, 5 opatov, 8 proštov, 9 grofov in 40 raznih drugih dostojanstvenikov in plemičev.²

Ljubljanska škofija je prejela ob svoji ustanovitvi trdno gmotno podlago, doto, ki si jo je ohranila neokrnjeno skozi več kot štiri stoletja. Izročena ji je bil v dotacijo benediktinski samostan v Gornjem gradu, dalje graščina Goričane in tako zvana pfalca v Ljubljani, skupaj tri gosposčine, katere so se pozneje po darežljivosti škofov Konrada Glusiča in Tomaža Hrena pomnožile še za graščini Rudnik in Marijin grad (Altenburg). Teh pet gosposčin je imelo skupno površino okrog 12.000 ha, namreč nad 7000 ha gozda, okrog 1000 ha druge rodovitne zemlje in čez 3000 ha nerodovitnega sveta.

Kanonične zanimivosti pri dotaciji ljubljanske škofije — vtelesitev Gornjegrajskega samostana ljubljanski škofijski menzi po samostanskemu odvetniku cesarju Frideriku III., ki je odvetništvo podedoval od izumrlih celjskih grofov — naj bodo le mimogrede omenjene. Saj je dobil cesarjevi pravni čin

² Glej besedilo ustanovne listine v Zgodovinskem Zborniku, Ljubljana 1888, stolpec 3—7 in 18—26 in istotam papeževo potrdilo st. 113—118.

tudi sankcijo po papežu, tako da je nova ustanova bila izvršena in potrjena po obeh kompetentnih oblastvih. Samostan naj bi bil po prvotnih intencijah obstojal še naprej, samo njegovi dohodki naj bi po odbitku vzdrževalnine za redovnike tekli v škofijsko menzo. Šele pozneje je bil samostan zatrt. S tem je postala samostanska imovina prosta in je odslej prešla v neomejeno last ljubljanske škofijske menze. Ta prehod nam predstavlja tipičen primer spremembe obstoječe ustanove po njenem namenu.

Na sebi dosti pomembna dotacija ljubljanske škofije pa ni bila brez bremen. Kot naslednica benediktinskega samostana je morala škofija prevzeti skrb za 27 bivšemu samostanu vtelesenih župnij, katerim je postal ljubljanski škof patron z vsemi obveznostmi tega položaja. Nadaljnjim 5 župnijam pa je bil in je še danes patron iz drugega naslova. Patronatna bremena so bila vedno občutna, odkar so dobila pod Jožefom II. javnopraven značaj, tako da se jih patroni tudi z resignacijo na svoje pravice niso mogli otresti.³) V konkurenčnih zakonih za bivše avstrijske kronovine je bila obveznost patronov, prispevati h kritju stroškov pri zgradbi in popravilih cerkvenih in nadarbinskih poslopij sicer fiksirana na eno tretjino (za bivšo Kranjsko eno petino), toda tudi v tej izmeri ostane patronatna tangenta še zelo občutna. Tako je n. pr. 1927 bil ljubljanskemu škofu kot patronu samo pri eni župniji (Sv. Pavel pri Preboldu) predpisan doprinos na gradbenih stroških v znesku 94.000 Din. Iz tega dejstva se utegne sklepati, s kako občutnimi bremenimi mora računati ljubljanski škof kot patron pri 32 župnijah. Vsa ta bremena bi padla na župljane, ako se po agrarni reformi ekspropriirajo posestva ljubljanske škofije.⁴) Ta velika obremenjenost v korist župljanom

³ Glej mojo razpravo: Verski zaklad in patronatna bremena, Ljubljanski škofijski list 1928, št. 7 in 8. Tudi v posebnem odtisku.

⁴ Dovolj škode je napravilo slovenskim katoliškim župljanom že ministrstvo za vere s tem, da je spričo visoko naraslih neplačanih patronatnih gradbenih doprinosov verskega zaklada kot nadzorno oblastvo uradoma razveljavilo veliko število konkurenčnih razprav in na njih osnovi izdanih pravomočnih, celo od upravnega sodišča potrjenih sklepov z motivacijo, da verski zaklad nikoli ni bil in tudi danes ni kanonični patron,

je hkrati zgovoren argument za to, da imamo v obstoječi dotaciji ljubljanske škofije v istini občekoristno ustanovo pred seboj, katere neokrnjeni obstoj je, ne samo v versko moralnem in kulturnem, ampak tudi v gospodarskem interesu katoliških državljanov.

S tem pa bremena, ki jih nosi škofijska menzalna imovina, še niso izčrpana. Njeni dohodki morajo nuditi škofu njegovemu dostojanstvu primerno življenje, dajati mu morajo gmotna sredstva za vzdrževanje uradnih prostorov in mnogobrojnih menzalnih zgradb, prav tako za vzdrževanje deškega semenišča z gimnazijo v Šent Vidu nad Ljubljano, da se vzgoji potrebnih duhovniških naraščaj (can. 1354 § 2 Cod. j. c.).

Za kritje vseh teh izdatkov so po svetovni vojni na razpolago samo dohodki iz nepremičnin. Prejšnja, k menzalni dotaciji spadajoča glavnica v nominalni vrednosti preko enega milijona 100.000 K z letnimi dohodki okrog 50.000 zlatih K je po prevratu postala mrtva in ne nosi nobenih dohodkov.

To je vredno poudariti, ker iz tega sledi, da ne gre pri škofijskih posestvih za kapitalistično veleposest, ki je edina v smislu čl. 43 ustave za razlastitev v socialne svrhe namenjena.

Občna korist in kapitalistični vidiki se izključujejo. To, kar služi občni koristi, ne spada pod agrarno reformo. Zato so ustanove z obče koristnimi nameni ustavno priznane. Kaj pomeni ta izraz? Da se morajo ohraniti, da se ne smejo okrniti in brez spremenjenih razmer tudi ne z zakonom spremeniti. Razmere glede cerkvene imovine v Sloveniji niso v ničem spremenjene. Drugače je morda v Srbiji, kjer obstojajo po trditvi Troičkega (Arhiv 1928 II, str. 237) eparhije z večjim številom manastirov kakor monahov, tako da so mnogi

dasi verski zaklad teh prispevkov nikdar ni plačeval kot kanonični patron, ampak kot patronatni obremenjenec ex lege po obstoječi partikularni zakonodaji. Glej podrobneje mojo prej citirano razpravo. Zato je nujno potrebno, da pravočasno opozorimo na novo našemu narodu po agrarni reformi grozečo škodo. — Potrebne podatke o obsegu in kakovosti zemljišč ter o bremenih, ki so z menzalno imovino zvezana, mi je dal ljubljanski stolni kapitelj na razpolago.

manastiri popolnoma prazni. Navzlic temu ostanejo tudi ta manastirska posestva ustanovna imovina, ki je ustavno zaščiteni po čl. 38 drugi odstavek. To dejstvo je Marjanovič prezrl, kakor ga je prezrl tudi Slobodan Jovanović.

3. Marjanovič pač dokazuje, da gre pri »manastirskih i crkvenih imanjih« za »zadužbine«, torej za ustanove v korist duš in pobija s tem argumentom upravičenost njih ekspropriacije, ker bi se z njo odvzela ta posestva svoji od ustanovitelja določeni svrhi in ker bi se s takim postopanjem kvarno vplivalo na vernike, ki bi v bodoče gotovo nič več ne naklanjali cerkvi, ki deluje vendar tudi državi v korist. Ta argumentacija je v stvari upravičena, toda juristično pomanjkljiva in v zakonodaji treba predvsem operirati z upoabljanjem pravnih vidikov.

Cerkvena imovina v današnjem obsegu je bila cerkvenim organom podarjena pretežno še v dobi, ko je bila cerkev, bodisi katoliška, bodisi pravoslavna, priznana kot državna institucija. Takratna državna oblast je videla v cerkvi napravo, ki deluje v dobrobit državljanom. Vsi cerkveni organizmi so bili kot občekoristni priznani in njih dotacija se je po državi izdatno ščitila ravno zaradi tega, da se omogoči tem organizmom (samostanom, škofijam, župnijam itd.) po cerkvenih predpisih določeno delovanje. Kjer se je izkazalo, da ta ali drugi cerkveni zavod ni več sposoben, da bi vršil z uspehom pripadajoči mu delokrog, je bil pač zatrt, toda imovina je vsaj v mnogih državah ostala ohranjena cerkvenim namenom. Zadostuje opozoriti na nastanek verskega zaklada v bivši Avstriji pod Jožefom II. Juristično nam predstavlja Jožefovo postopanje spremenitev mnogih poedinih ustanov v novo enotno ustanovo zopet z občekoristno versko svrho na temelju posebno za to izdanih zakonitih predpisov.

4. Izza ustave imamo v naši državi sicer več državnih cerkva, toda v členu 12 je slovesno priznana ravnopravnost vseh usvojenih veroizpovedi. Že z dejstvom usvojitve jim je priznan občekoristen značaj. Večinoma nam predstavljajo te veroizpovedi tudi privilegirane, javnopravne korporacije. Država je s čl. 12 priznala, da smatra verozakone kot blagovest in verske družbe kot negovalke in čuvarice te blagovesti v

srcih državljanov. Ker je ta blagovest v moralnem in kulturnem oziru tudi državi v prid, je skrb za verozakonske potrebščine tudi naloga države, ker se z njo pospešuje blagor državljanov.

S tem, da so zamenjale prejšnjo državno cerkev ravno-pravne usvojene cerkve, ni njihov občekoristen značaj na svoji snagi nič utrpel. Cerkev so tudi danes ustavno priznane občekoristne naprave, njih imovina je ustanovna imovina, ki mora toliko časa služiti določenim svrhi, dokler se to v smislu čl. 38 z zakonom ne spremeni. To velja tudi za one pravoslavne manastire, ki so ostali popolnoma brez redovnikov. Člena 38 ni mogoče razumeti drugače, kakor da mora ostati ustanova ustanova, samo njen namen ali predmet se smeta zakonito spremeniti. Tudi imovina manastirov brez redovnikov je ustavno iz agrarne reforme po čl. 41 in 43 izvzeta.

5. Popolnoma neumesten je argument g. Troického (l. c.), da pride ob malem številu redovnikov prevelik obseg manastirske posesti na eno glavo, ker vendar niso lastniki posestev redovniki, ampak po danes tudi v pravoslavni cerkvi priznani institutni teoriji manastiri kot pravne osebe. Občnna koristnost se presoja po pravoslavni cerkvi, ne po poedinem samostanu. Stvar pristojnih episkopov je, da samostansko življenje poživijo in če to ni mogoče, da imovino v sporazumu z državno oblastjo namenijo za drugo slično svrho. Nikakor pa ni upravičeno, da agrarna reforma seže po tej imovini, ki kot ustanovna imovina nikdar ne more biti kapitalistična veleposest. In edino ta spada, kakor se Slobodan Jovanović jako srečno izraža v svojem Ustavnem pravu (str. 455: Mere protivu kapitalističkog velikog poseda) pod čl. 43. Žal, da ugledni avtor o pomenu čl. 38 drugi odstavek popolnoma molči in se niti tam nanj ne spomni, kjer govori o bodoči usodi »manastirskih šuma«.

Naj tukaj še omenimo, da uživajo nekateri srbski manastiri kot »zadužbine« bivših srbskih vladarjev⁶⁾ v ustavi srbske

⁵ Lavre: Studenica, Žiža, Ravanica, Manasija, Gornjak, Ljubostinja, Kalenić in Rača. Tem manastirom postavlja predstojnike arhijerejski sabor.

pravoslavne cerkve posebne privilegije. Tudi je v srbski cerkvenopravni terminologiji za božji hram, samostan ali drug cerkveni zavod, ki ga ustanove iz svojih sredstev poedinci ali korporacije kot ktitorji (patroni), od nekdanj ustaljen izraz »zadužbina«. ⁶⁾ Iz tega izhaja jasno dovolj, da v tem pogledu v katoliški in pravoslavni cerkvi ni razlike in da se člen 38 tiče obeh enako.

6. Marjanović povsem upravičeno graja, da naše ministrstvo agrarne reforme ni upoštevalo okolnosti, da ustanove niso isto, kakor privatna veleposestva in da je tehtalo veleposestnike in ustanove popolnoma enako. Ni naša stvar, da bi raziskavali, ali je istina, kar trdi avtor nadalje, da so ravno pravoslavni ministri in to ateisti in verni člani cerkve, na povsem enak način stali na čisto francoskem stališču ločitve cerkve od države in smatrali cerkev kot popolnoma privatnopravno osebnost enako kapitalističnim veleposestnikom, pač pa moramo naglasiti, da se je katoliški cerkvi, kolikor je bila njena imovina doslej od agrarnega udara izvzeta, s tem izkazala samo ustavno zajamčena pravica. Katoliški cerkvi ugodni odloki pa niso izhajali samo od katoliških ministrov, kakor trdi pisec, temveč tudi od pravoslavnih. Ali ne gre ta uspeh morda na račun stvarno in juristično bolj podprte intervencije katoliških krogov? Gotovo je tudi papeški nuncij, ako je (po Marjanoviću) z uspehom posredoval v korist katoliške cerkve, za to imel trdno podlago v sami ustavi.

7. Sedaj vsebuje zakonski osnutek o dokončni izvedbi agrarne reforme tudi za cerkvena posestva, ki doslej po agrarnem udaru niso bila prizadeta, novo nevarnost.

Po členu 1. točka 2 razlašča država zemljišča veleposestev, ki presegajo v ljubljanski, mariborski, primorsko-krajiški ter v enem delu zagrebške oblasti 75 ha obdelane zemlje. Razen tega se smatrajo po zadnjem odstavku tega člena za veleposestva vsa zemljišča, katerih skupna površina znaša nad 500 ha.

ne eparhijski episkopi. Prim. Čeda Mitrović, Crkveno pravo², 1921, str. 80.

⁶ Mitrović, l. c., 178.

To razumejo vsi prizadeti v zvezi s členom 17.⁷ tako, da namerava država tudi cerkvenim institucijam vzeti vse, kar posedujejo sedaj nad 75 ha obdelane zemlje in nad 425 ha gozda. In odškodnina, ki je za razlaščeno zemljišče predvidena, se izračuna v krajih, kjer obstoji zemljiški kataster, po čl. 32 tako, da se čisti katasterski donos parcel pomnoži, ako so livade s 100, za ostale kulture pa s 160.

Ljubljanska škofijska menza, pri kateri znaša čisti katastrski prihod livad skupno 1211.95 Din, ostalih kultur pa 2706.67 Din, bi dobila, ako se bo pri razlastitvi gozdov enako vrednotilo, kakor pri obdelani zemlji, v celem okrog 500.000 dinarjev odškodnine, toda ne v gotovini marveč v 4% državnih obveznicah (čl. 39) in še od te vsote bi se odbilo, ker gre za razlastitev obdelane in druge zemlje nad 5000 ha, za stroške postopanja itd. 12—16% (čl. 38), tako da bi znašale obresti odškodnine komaj okroglo 18.000 Din letno ali 1500 Din mesečno.

Da bi bila ob taki rešitvi ljubljanska škofija kot ustanova pokopana, za to ni treba nobenega posebnega dokaza.

Kako malo preudarno se je pri sestavljanju zakonskega osnutka postopalo, kaže posebno člen 40: Ako je ekspropriirano zemljišče opterečeno hipotekama ili realnim patronatom, neće se odšteta predati vlasniku, već će se položiti kod nadležnog suda, koji će po predlogu stranaka obaviti razdeobu.

Ako po namirenju agrarnih subjekata preostaje razpoloživog zemljišta, može se dozvoliti, da se naknada za razrešenje patronata dađe u zemljištu.

S tem določilom se naprti sodiščem postopanje za odkup patronatov, ki ne spada v njihovo pristojnost in za katerega v Sloveniji in Dalmaciji tudi nimamo nobenih predpisov. Na-

⁷ Čl. 17 se glasi: Povrh užeg maksimuma prema čl. 16 ovog zakona (75 ha) ostavljaju se velikom posedniku dvorac, dvoriste, perivoj, neobrađivo zemljište u arondaciji užeg maksimuma, potrebni pašnjaci i manji kompleksi šuma za ogrev i gradju kao širi maksimum koji zajedno sa zemljištem užeg maksimuma ne sme premašiti površinu od 500 ha. — Izvzeta so od razlastitve po agrarnem zakonu gozdna zemljišča, ki v enem kompleksu presegajo 100 ha. Le-ta so pridržana ekspropriaciji po čl. 41 ustave.

stalo bo vprašanje, ali imajo javnopravna patronatna bremena prednost pred terjatvami zasebnih upnikov. Za rešitev tega vprašanja sodišča ne bi imela nobene podlage in bi upravičeno smatrala tako določbo za neizvedljivo.

V čl. 22. je rečeno: Velikim posedima državnim, oblasnim, gradskim, opštinskim, cerkvenim . . . mogu se ostaviti preko maksimuma površine, potrebne za javnopravne ustanove. Tu gre vendar le za priznanje, da je treba občekoristne ustanove ščititi in jih zavarovati pred razpadom. Javnopravne ustanove so pa tudi vse usvojene cerkve s svojimi instituti in z njimi zvezano imovino vred. Ali avtorji osnutka tega ne vedo ali samo nočejo vedeti? Gotovo bodo ta člen znale primerno izrabiti cerkve, ki brez izjeme vso svojo imovino za svoje svrhe potrebujejo!

Predvidena razlastitev cerkvenih posestev bi bila prosta konfiskacija ustanovne imovine do neznatnih ostankov. Te ustanove ne bi mogle svojim namenom več služiti, bile bi dejansko zatrte. Tega pa ustava ne dopušča. Zakonski osnutek o agrarni reformi predstavlja samo izvršilni zakon k čl. 43, ne pa k čl. 38, ker »zadužbin« niti ne omenja. Predmet ustanove se sme zamenjati samo z drugo gospodarsko dobrino enake vrednosti, ker bi bil drugače obstoj ustanove ogrožen. Enake gospodarske vrednosti pa od države samovoljno diktirana odškodnina odločno nima.

Zato je zakonski osnutek o agrarni reformi, kolikor se tiče cerkvenih posestev, naravnost protiustaven. V njem je treba izrecno naglasiti, da cerkvena posestva in posestva drugih občekoristnih ustanov pod ta zakon ne spadajo. Ako se to ne zgodi, bo z agrarno reformo pogažen čl. 38 odst. 2 naše ustave, prav tako bo pa pogažen tudi tretji odstavek čl. 12 ustave. To hočemo v naslednjem še posebej na kratko utemeljiti.

3. Cerkve kot samoupravna telesa.

Nositeljice samouprave so različne vrste jurističnih oseb javnega prava. Gre pred vsem za javnopravne korporacije,

pa tudi za javnopravne institute. Kjer je juristični osebi, korporaciji ali institutu, priznana pravica samouprave, tem gre ipso jure za osebnost javnega prava. Imamo torej juristične osebe javnega prava s pravico do samouprave in brez te pravice.

Čl. 12 ustave, odstavek tretji, zadnji stavek se glasi: Usvojene in priznane vere urejajo samostojno svoje notranje verske posle ter upravljajo svoje ustanove in fonde v mejah zakona.

S tem je v ustavi sami na najslovesnejši način priznan katoliški in pravoslavni cerkvi, — ki nas tukaj pred vsem zanima, — naši zaključki pa veljajo itak za vse usvojene in priznane vere enako — značaj samoupravnih teles.

Iz tega dejstva bi sledilo, da cerkveni gozdovi niso zasebni gozdni kompleksi v smisu čl. 41, ki se razlašča po zakonu, ter da o njih ekspropriaciji ne more biti govora, ker so itak že lastnina samoupravnih teles. Dalje bi iz tega izhajalo, da Slobodan Jovanović nima prav, ako naglaša, da je vse odvisno od zakona, ker bi se cerkve in manastiri lahko šteli med javna telesa.

Zakaj je omenjeni avtor svojstvo naših cerkva kot samoupravnih teles prezrl? Očividno radi tega, ker novi položaj pravoslavne cerkve, ki je po ustavi nehala biti državna cerkev, še ni zakonito urejen. To pa ničesar ne spreminja na stvari, da je pravoslavna cerkev že na osnovi obstoječih predpisov izrazito samoupravno telo, saj ima poleg svojega prava še posebne uredbe »o centralizaciji upravne in sodne oblasti v patriaršiji« z dne 13. decembra 1920, dalje uredbo z dne 24. dec. 1920 o »organizaciji in pristojnosti arhijerejskega sabora in sinoda,« da drugih ne omenjamo; katoliška cerkev pa ima na vseh teritorijih naše države v svojem izklesanem novem zakoniku tak izrazit »samoupravni statut«, da njeno svojstvo kot samoupravno telo tudi tam ne more biti dvomljivo, kjer meje te samouprave niso po nobenih državnih zakonih določene.

Več kot verjetno je, da se bo skušalo ugovarjati, da so pod samoupravnimi telesi mišljene samo oblasti in srez v smislu zakona o oblasti in sreski samoupravi z dne 21. marca 1922, Sl. N. štev. 92 (U. l. 1922 štev. 136), toda ta ugovor spričo jasnega besedila čl. 41, ki ne vsebuje nobene omejitve, ne bi

mogel biti učinkovit. Ako so pa cerkve samoupravna telesa, je ekspropriacija njih gozdov že po ustavi izključena.⁸

Ustavodajna skupščina je usvojila v čl. 12 glede razmerja med cerkvijo in državo načelo državne vrhovnosti nad verskimi družbami. Ta cerkvenopolitični sistem, ki se imenuje tudi sistem paritete ali ravnopravnosti vseh priznanih cerkva in verskih družb ali tudi sistem pravne države, se na zunaj kaže osobito v tem, da so cerkve in verske družbe sicer državi podrejene, da jim pa državna oblast zajamčuje določen obseg samouprave. Država izvaja napram različnim veram jus reformandi na ta način, da jih ali prizna ali ne, dalje jus inspicendi et cavendi, t. j. pravico do nadzorstva in čuvanja nad pravilnim vršenjem cerkvene oblasti tudi v njenem samoupravnem delokrogu, n. pr. da so izrečene cerkvene kazni v skladu s predpisi cerkvenega prava, da ne kratijo imovinskih in državljanskih pravic cerkvenih članov in njih osebne svobode, da se pri pridigah in drugih bogočastnih aktih ne vrše zlorabe v škodo državi in v korist strankarskim interesom, da se omeji svoboda dopisovanja z verskimi predstojniki v inozemstvu. Iz svoje nadzorstvene oblasti izvaja država tudi pravico, da sodeluje pri osnovanju novih in spremembah obstoječih cerkvenih okrožij, da predpisuje za cerkvene uslužbence potrebno izobrazbo in da prigovarja imenovanju kandidatov, ki nimajo v državnih zakonih predpisane kvalifikacije. Državna vrhovnost pa vključuje napram cerkvam in verskim družbam tudi jus advocatae, varstvo in zaščito, cerkveni uslužbenci uživajo stanovske predprave kakor državni činovniki, cerkve in druge verske družbe dobivajo od države prispevke v denarju in država skrbi za izvedbo njihovih ukrepov in odlokov, ki so v okviru priznane avtonomije zakonito donešeni (brachium saeculare za iztirjanje pristojb in, dajatev v prirodninah, verskih davkov in za izvršbo disciplinskih sodb). Država končno podpira in ščiti verski pouk v šolah in med vojaštvom, ona s svojim vplivom

⁸ Čl. 13. dovoljuje veleposestnikom prodajo gozdnih kompleksov, ki so za razlastitev po čl. 41 ustave določeni, samoupravnim telesom. Katera samoupravna telesa da so za nakup upravičena, ni razvidno.

in s svojimi zakoni vzdržuje verski mir, čuva nad dostojanstvom cerkve in skrbi za nedotakljivost verske imovine.⁹

Morda ni odveč, da smo nekaj tipičnih točk, ki nujno izhajajo iz čl. 12 ustave, posebej navedli, ker zakonski osnutek o agrarni reformi dopušča sodbo, da naši vladni krogi ne vodijo računa o tem, kak položaj gre ustaviti našim cerkvam in kake smernice vsebuje omenjeni člen za bodočo zakonodajo. Vsak zakon mora biti s temi načeli v skladu in za zakonski osnutek o razlastitvi gozdnih kompleksov, ki še ni izdelan, je treba to dejstvo s posebnim poudarkom naglasiti.

Usvojitev vseh onih ver, ki so v kateremkoli delu naše države že pridobile zakonito priznanje skupno z določbo o njihovi samoupravi v mejah zakona pomeni, da gre vsem usvojenim cerkvam in verskim družbam značaj samoupravnih teles. Glede obsega samouprave ostanejo dotlej, da se donesejo za poedine veroizpovedi posebni zakoni, v veljavi dosedanji zakoniti predpisi. Znano je, da se bo za pravoslavno cerkev obseg avtonomije določil v okvirnem zakonu, ki je bil narodni skupščini že predložen, pozneje pa zopet umaknjen. Na podlagi tega zakona bi se bile podrobnosti določile v cerkveni ustavi o ustroju in delokrogu cerkvenih in cerkvenosamoupravnih oblastev srbske patriaršije, ki bi jo izdelal v sporazumu z arhijerijskim saborom ministrski svet. Ta ustava bi stopila istočasno z zakonom o srbski pravoslavni cerkvi v moč.¹⁰

Glede katoliške cerkve je obstojala in menda še danes obstoja namera, da se meje avtonomije določijo v posebni konvenciji z rimsko stolico.

Vse to nam priča, da so si vladni krogi vendar le svesti, da cerkvam v istini gre ustavna pravica do samouprave in da cerkve to pravico tudi v izdatni meri izvajajo. Odkod potem nasprotno postopanje v praksi, ki se napoveduje po vrhu za

⁹ Prim. Sägmüller, K. R., 133 s, Kahl, K. R., 309 ss, Kušej, 'Cerkveno pravo', 63 s, Rieder H., Staat u. Kirche nach modernem Verfassungsrecht, 1928, 24 ss, 76 ss.

¹⁰ Prim. Kušej, l. c., 680. Ustavni statut srbske pravoslavne cerkve je bil po zadnjih poročilih naših novin pravkar dogotovljen. Kdaj bo stopil v moč in v kak obliki (kot zakon ali uredba), je odvisno od sporazuma med vlado in arhijerejskim saborom.

bodoče tudi glede cerkvenih gozdov? Ali je temu kriva nejasnost o pravnih pojmi ali pa obstoja po zadržu Marjanovića res tendenca ravnati s cerkvami pri ekspropriacijah na francoski način? To bi bila velika pogreška, ker je bil sistem ločitve cerkve od države v naši ustavi odklonjen in mesto nje ga sprejet sistem paritete, ki pomeni priznanje obstoječih cerkva kot javnopravnih, privilegiranih verskih družb (korporacij).

Pravne posledice tega dejstva pa so sledeče: 1. Vsem cerkvenim institutom in občinam gre pravna osebnost na polju javnega in zasebnega prava. 2. Vse usvojene verske družbe imajo pravico do javnega bogoslužja. 3. Vse so priznane kot samoupravna telesa. 4. Vse smejo zahtevati brachium saeculare za doklade in pristojbine, ki so članom redno predpisane.

Samouprava cerkva je samo s pomočjo njihovih ustavnih organizmov mogoča. Njen način in njeno udejstvovanje sta pretežno urejena v cerkvenem pravu, ki dobi s tem na polju samouprave z državnim pravom enako sankcijo. Stališče države napram celoti se izraža na zunaj vedno v postopanju napram poedinim cerkvenim institucijam. Zato ne more biti nobenega dvoma, da so deležni privilegijev, ki jih ustava nudi celoti, njeni poedini organizmi, beneficiji, samostani, zavodi itd. Ako je cerkev kot samoupravno telo pred konfiskacijo gozdnih kompleksov zaščiten, se nanaša ta zaščita nujno na njene pravne osebe, ki so lastniki dotičnih nepremičnin.

Tako ob sklepu lahko podamo sledeče zaključke naših izvajanj:

1. Razlastitev v smislu čl. 37 drugi odstavek in čl. 42 zadene tudi cerkveno imovino. Ker je pa cerkvena imovina ustanovna imovina in ker so občekoristne ustanove po čl. 38 drugi odstavek ustavno priznane, mora v primeru razlastitve po čl. 42 odškodnino cerkvi dati država.

2. Čl. 43, ki načelno ureja razlastitev v socialne svrhe, se nanaša samo na kapitalistično veleposest, ne pa na občekoristne ustanove. Ker so cerkvena posestva ustanove z občekoristnim namenom, se morajo iz agrarne reforme izločiti.

3. Po čl. 41 so cerkveni gozdni kompleksi kot last samoupravnih teles od razlastitve ustavno izvzeti.

Narodni naš zakonski projekt o zaštiti autorskog prava i odnosi sa Bernskom Konvencijom.*

Dr. Janko Suman.

I ako po našem ustavu (čl. 16) nauka i umetnost uživaju zaštitu i potporu države i ako čl. 24 Ustava kaže: »Proizvodni umnog rada su sopstvenost autora i uživaju državnu zaštitu«, naše zakonodavstvo samo stiglo je do toga, da je regulisalo zaštitu jednoj vrsti umnih proizvoda i to pronalascima (izumima) na polju zanatske i industrijske proizvodnje zakonom od 17. febr. 1922, koji je po izmenama Pariske Konvencije o zaštiti ind. svojine Haškim aktima noveliran zakonom od 27. aprila 1928.

Mnogo većim granama proizvoda umnoga rada to jest delima književnosti, muzike i likovne umetnosti naše zakonodavstvo još nije izašlo na susret i još nije sankcioniralo jedan zakon važeći za celu Kraljevinu i unifikajući do sada na izvesnim delima naše Kraljevine postojeće zakonske propise. Poznato je, da u nekim delima naše države još važe propisi starog austriskog zakona od 16. 12. 1895 odnosno starog ugarskog zakona od 26. 4. 1884 o autorskom pravu. Postojanje ovih zastarelih i međusobom razlikujućih se zakona su jedan razlog više, da pristupi naša država donošenju jednog za celu kraljevinu važećega zakona i tako stupa u krug kulturnih naroda, koji štite ne samo književna i umetnička dela svojih nego i stranih državljana, i pristupa međunarodnim ugovorima, kojima se zakonska zaštita širi i na druge države. Gospodi, koja su prisustvovali poslednjoj međunarodnoj Konferenciji autorskog prava u Rimu, biće poznato, da je naša država preko svojih delegata na prvoj Plenarnoj sednici dala jednu deklaraciju, da će naša država u Rimu revidiranoj Bernskoj Konvenciji pristupiti odmah, kada je se primio narodni za-

* Ovaj članak je prevod predavanja, održanog od pisca na kongresu međunarodne asosijacije književničkih i umetničkih dela u Beogradu dne 29. septembra 1928. god.

zakonski projekt o autorskom pravu, koji je već gotov i koji će se po rezultatima Rimske Konferencije konačno redigovati. Faktično potrebne izmene odmah su se vršile i projekt narodnog našeg Zakona pripremljen je, da se još u ovom zasedanju podnese Narodnoj Skupštini.

Naš narodni zakonski projekt, o kome ću da iznesem njegov sadržaj, drži se naravno propisa u Rimu revidirane Bernske Konvencije i u ostalom zakonski propisi, u koliko je to ostavljeno slobodi narodnog zakonodavstva, su u skladu sa već postojećim oprobanim propisima narodnih zakona drugih država.

U glavnom trudi se zakonski projekt, da postupa što liberalnije u zaštiti književničkih i umetničkih dela i zaštiti ova dela naših državljana bez obzira na to, da li su izašla u našoj zemlji ili u inostranstvu, no i u slučaju da još nisu izašla, dalje se zaštititi i delo izašlo ili objavljeno na srpsko - hrvatsko - slovenačkom jeziku (§ 51) u zemlji van Saveza i u tom pogledu sledi primeru Poljskog Zakona. Dovoljno je, da je jedan od suradnika naš državljanin pa da se delo zaštititi kao delo našeg državljana (§ 2).

U sledećem hoću se držati reda Bernske Konvencije i izneti propise našeg zakonskog projekta, odgovarajuće međunarodnim propisima.

Što se tiče obsega i vrsta književničkih i umetničkih dela naš zakonski projekt se držao kod nabiranja ovih dela u glavnom primera čl. 2. Bernske Konvencije, naročito istaknuo je u § 3 »Predavanja i govore, namenjene širenju pobožnosti, nauci ili zabavi«, »umetnička dela primljena u industriji«, »fotografska dela« (čl. 3 B. K.), »kinematografska dela ako im autor daje režijom pozorišnom ili načinom prikazivanja značaj ličnog i originalnog umnog proizvoda« (čl. 14 B. K.).

Naročitim § 4 se kaže, da se kinematografska dela štite prema svojoj svrsi ili kao književnička dela ili kao dela likovne umetnosti ili kao fotografska dela.

U § 8 koji nabraja dela, koja se uopšte ne zaštitite kao zakoni, poslovne obznane, cenovnici etc. nabrajaju se, analogno novim čl. 2 bis, B. K., »Predavanja i govori održani na javnim skupštinama, sazvanim u političke svrhe, zatim oni održani

kođ suda ili druge javne vlasti, izuzevši slučaj § 25«, koji ima u vidu umnožavanje i prometanje predavanja i govora u zbirci, koja sadrži samo ili u glavnom govore jednog autora.

U § 6 predvidja se zaštita samostalnog autorskog prava za dela de seconde main, odgovarajuća al. 2. čl. 2 B. K., predpostavljajući dozvolu autora originalnog dela za preradu ili prevod.

Po § 23 pripada autoru — naravno za celo vreme zaštite ovoga prava — isključivo pravo, da prevodi, preradi i reprodukuje svoje delo na ma koji način; šta odgovara u smislu čl. 8 B. K.

U drugom stavu § 6 istaknuta je ista zaštita za književnička i umetnička dela, reproducirana kinematografijom ili postupkom sličnim kinematografiji ili mehaničnim instrumentima (vidi analogni propis čl. 14, al. 3 i 4 B. K.).

Kako je već pomenuto, uživaju umetnička dela primenjena u industriji zaštitu autorskog prava (§ 3), ova zaštita se ne gubi, kad bi bilo ovo delo zaštićeno kao industrijski uzorak ili model (§ 7). Vidi anal. propis čl. 5 Švajcarskog Zakona. Prema tome može autor umetničkog dela, za koje je registrovao jedan model po isteku ove zaštite ili na mesto ove zaštite tražiti zaštitu prema propisima autorskog prava, pod pretpostavkom, da se dotično delo može smatrati kao umetničko delo u smislu zakona o autorskom pravu. Zakonski projekt inače ne definiše šta je jedno književno ili umetničko delo, nego ostavlja judikaturi, da svojom praksom ustanovi dotične pojmove, analogno kao što to čini i Zakon o Zaštiti industrijske svojine, koji ne definiše pojam izuma odnosno pronalaska.

Kako sadržavaju čl. 4—6 B. K. imperativne propise međunarodnog karaktera, narodni zakon ih nije recipirao. Samo u pogledu pojma »oeuvres publiées«, za koji ima B. K. za ciljeve ove konvencije jedno naročito strogo tumačenje, koje se upotrebi u međunarodnim odnosima, naš zakonski projekt za unutrašnje zemaljske potrebe, analogno čl. 11 Švajcarskog Zakona smatra delo objavljeno, kad u originalu ili reprodukciji postane pristupačno javnosti sa voljom autora ili nekog ovlašćenika autorskog prava. Delo je izašlo (éditée), ako se voljom autora ili njegovog ovlašćenika stavi u promet (§ 9).

Što se tiče »Droit moral« istaknuto u novom čl. 6 bis B. K. i naš zakonski projekt ima razne propise materijalne i formalne prirode, koji vode računa o novom pravu.

Da navedemo dotične zakonske propise redom.

A. Materijalne prirode:

Prenos prava vlasništva na delu ili na njegov primerak ne prenosi ujedno i autorsko pravo na delo, ako nije drukčije ugovoreno (§ 17). U slučaju prenosa autorskog prava nije prijemnik prava ovlašćen, da izmeni ili skрати delo, njegov naziv ili ime autora, bez dozvole autora (§ 18). Ime ili karakterističnu oznaku autora sme na delu likovne umetnosti staviti treće lice samo po pristanku autora. Zabranjeno je kod umnožavanja dela staviti na primerku ime ili karakterističnu oznaku autora na način koji bi mogao prouzrokovati pometnje (§ 19). Autorsko pravo po sebi ne može biti predmet izvršenja (ovrhe). Predmet izvršenja (ovrhe) može biti ona dobit, ko autoru ili njegovim naslednicima (§ 15) donosi iskorišćavanje dela; zatim postojeće reprodukcije objavljenog dela; izradjena dela likovne umetnosti, odredjena za prodaju (§ 21). Autor ima isključivo pravo da objavljuje, umnožava i stavlja u promet svoje delo. Dok delo ne bude objavljeno, pripada autoru isključivo pravo, da obaveštava publiku o njem. Autorsko pravo na pozorišno muzičko (glazbeno) i kinematografsko delo sadrži još i pravo javnoga prikazivanja i izvodjenja. Autor nekoga književničkoga dela ima isključivo pravo, da ga javno na predavanjima iznosi (§ 22).

Autoru napose pripada isključivo pravo na:

1. Ponovno izdanje dela u prvobitnom ili drugom obliku;
2. Prevod na drugi jezik; 3. Ponovni prevod na prvobitni jezik; 4. Preradu nekoga dela iz proze u stihu i dramsko delo, i obratno; 5. Izvode iz nekoga glazbenoga dela (zasebno izdavanje), udešavanje glazbenoga dela za razne druge glazbene instrumente i razne pevačke glasove; 6. Prenos dela na instrumente, koji služe mehaničkom izvodjenju glasova, naročito na ploče, valjke, vrpce i tome slično; zatim pravo na dozvolu, da se prenesena dela mogu javno izvoditi putem tih instrumenata; najzad pravo na prenos dela radio-električnim putem; 7. Javno izvodjenje ili prikazivanje književničkoga ili

umetničkoga dela (§ 3) grafičkim putem ili putem kinematografije ili sličnim načinom kao radio-električnim putem; 8. Reprodukciju dela likovne umetnosti; 9. Izvadjanja po planu ili skici ili po zgradi kod inženjerskih i arhitektonskih dela; 10. Reprodukciju kinematografskoga dela (§ 3 t. 8) u obliku drugoga književničkoga dela (§ 4). (23).

B. Propisi formalne prirode, koji su u vezi sa opštim kaznenim propisima, su:

Ko protivpravno, to jest bez pristanka autora, njegovog pravnog naslednika ili drugog autorskog - pravnoga ovlašćenika (§ 10), raspolaže sa ovlašćenjem, koje u smislu ovoga Zakona čini sadržaj autorskih prava, čini povredu autorskoga prava, pa odgovara po postojećim zakonskim propisima kao i po posebnim propisima ovoga zakona (§ 49).

Ko svesno vredja autorska prava, navedena u §§-ima 22. i 23. ovoga zakona, čini prestup kažnjiv zatvorom od 1 do 6 meseci ili novčanom globom od 1000 do 60.000 dinara.

U slučaju ružnoga koristoljublja može se izreći jedna i druga kazna. Kažnjiv je i pokušaj povrede. (§50.)

Ako delo nije prema opštem kaznenom zakoniku kažnjivo, naročito čini prestup, kažnjiv po § 50. ovog zakona:

1. ko u nameri varanja: a) opremi tuđe delo svojim imenom ili imenom drugog književnika ili umetnika; b) napravi lažnu prijavu u registar autora;

2. ko stavi u promet delo i ako zna, da je krivo označeno.

I pokušaj ovoga prestupa je kažnjiv. (§ 51.)

Druge činjenice, navedene u § 52, kad su znalice učinjene, predstavljaju isto tako prestup kažnjiv zatvorom od 7 dana do 2 meseca ili globom od 500 do 10.000 Din. U slučaju ružnog koristoljublja može se izreći i jedna i druga kazna.

O prestupima navedenim u prethodnim §§-ima sudiće sudovi nadležni za prestupe, kvalifikovane po kaznenom zakoniku.

Sud postupa u slučajevima §§ 50, 52 i 53 samo na zahtev povredjenoga lica, u slučajevima §-a 51. goniće se kažnjivo delo po zvaničnoj dužnosti.

Smatraće se kao povredjeno lice sam autor, a po smrti autora njegovi pravni naslednici. U slučaju da ovi ne zastupaju povredjene interese autora, ovlašćene su postojeće akademije nauka i umetnosti, da čuvaju moralne i materijalne interese autora kod građanskih i kaznenih sudova.

Naročito su pomenute akademije nauka i umetnosti pozvane, da i po isteku zakonskog roka zaštite postupaju protiv lica, koja bi sebi prisvojila dela književnosti i umetnosti, ili bi ih menjala na štetu časti i ugleda autora.

Do donošenja jednog krivičnog zakona i zakona o postupku sudskom u krivičnim delima za celu Kraljevinu, za ove vrste — u koliko ne postoje specijalni propisi u ovom zakonu — primenjivaće se opšti propisi krivičnog zakona i zakona o postupku sudskom u krivičnim delima, koji važe za teritoriju nadležnog suda.

Kazna zatvora u slučajevima §§ 50, 52 i 53 izvršiće se po načelima §-a 92. Zakona o Štampi. Novčane kazne izriču se u korist državne kase i teku u fond, koji će se ustanoviti za potpomaganje siromašnih autora i njihovih porodica (§ 54).

Ovim propisima akademije nauka i umetnosti ovlašćene su, da čuvaju moralne i materijalne interese autora kot sudova. — Naš zakonski projekt dakle u zadostnoj meri zaštititi le drojt moral autora i ide tako daleko, da u smislu na Rimskoj Konferenciji primljenog voau-a i po isteku zakonskog roka zaštite ovlašćuje pomenute akademije, da postupaju protiv lica, koja bi sebi prisvojila dela književnosti ili bi ih menjali na štetu časti i ugleda autora.

Što se tiče trajanja zaštite autorskog prava naša zemlja primila je 50 god. rok posle smrti autora u smislu al. 1 čl. 7 B. K. (§ 39). Za anonimna i pseudonimna dela i dela izdata od moralnih lica prestaje zaštita po isteku roka od 50 god. pošto je delo izašlo (§ 40, 44). Zaštita posmrtnih dela prestaje po isteku 50 god. po smrti autora no u slučaju da su ova dela izašla tek u poslednjim 10 godinama zaštitnog doba, zaštita traje 10 godina po izašlom delu. (§ 42; vidi § 38 st. 2 Čehosl.) Zaštita fotografskih dela prestaje po isteku 20 god. pošto je delo izašlo. Je fotografsko delo izašlo po smrti autora, pre-

staje zaštita po isteku roka od 20 god., računajući od smrti autora (§ 45). Zaštita kinematografskog dela računa se prema tome, da li predstavlja književničko odn. umetničko ili samo fotografsko delo (§ 46). Kod izračunavanja roka zaštite ne uzima se u obzir kalendarska godina, u koju pada činjenica, merodavna za početak odnosnoga roka.

Što se tiče trajanja autorskog prava na delima, koja je stvorilo više autora, prestaje po isteku roka od 50 god. računajući od dana smrti onoga autora, koji je poslednji preminuo (§ 43).

Smatram za zgodno, da na tom mestu iznesem druge propise zakonskog projekta, koji se odnose na saradnju više lica i na prenos prava.

Kad više lica stvori neko delo tako, da se ne da lučiti posebni rad pojedinih lica, uživaće ta lica zajednički nedeljivo autorsko pravo. Autorskim pravom mogu autori raspolagati samo sporazumno, no svaki autor može samostalno istupiti protiv počinjene povrede autorskog prava (§ 11).

U pogledu dela, sastavljenih od samostalnih prinesaka raznih autora, koji čine celinu, postoji dvojako autorsko pravo: ono na celinu pripadajući licu, koje je izdalo celo delo, i ono na pojedinim prinescima, pripadajući autorima odnosnih prinesaka (§ 12).

Sa prinescima, izašlim u novinama, časopisima ili drugim periodičnim delima (kalendarima, almanasima i t. d.) moći će dotični autor, nema li drugog ugovora, slobodno raspolagati, čim prodje jedna godina računajući od isteka one kalendarske godine, u kojoj je izašlo periodično delo (§ 13).

Ako je književničko delo udruženo sa glazbenim delom ili delom likovne umetnosti, autor svakog od ovih dela sadržava svoje autorsko pravo. To vredi i za druge kombinacije književničkih i umetničkih dela (§ 14).

Samo iz praktičkih razloga određuje se u § 37, da je za javno izvodjenje opere ili drugog glazbenog dela s tekstom ili podloženom pozorišnom radnjom (plesom) treba samo privolu autora glazbenog dela, ali time se ne dira u pravni odnošaj, koji postoji između autora glazbe i autora teksta.

Autorsko pravo prelazi na naslednike. Kaducitetno pravo ovde ne postoji (§ 15).

Autor ili njegov naslednik mogu preneti svoje autorsko pravo posve ili delimično pogodbom ili odredbom za slučaj smrti.

Može se preneti i autorsko pravo na budućem delu, koje će se tek stvoriti. Ali pogodbu kojom se prenose opštim načinom autorska prava na budućim delima ili na vrstama takvih, može u smislu ovoga zakona svaka stranka u doba otkazati. Otkazni rok ako nije drukčije ugovoreno, iznosi jednu godinu. Stranke se ne mogu odreći prava otkaza (§ 16).

Ima li delo više autora (§ 11), pa jedan od njih umre ne ostavivši zakonskih naslednika a nije raspoložio sa svojim autorskim pravom za svoga života; ili se jedan od autora odreče svoga autorskog prava, pripatće dotično autorsko pravo suautoru ili ostalim suautorima srazmerno prema njihovim delima (§ 20). Dakle priznaje se u ovoj materiji pravo »Akrescence«, koje pravo poznamo isto tako u patentnom pravu.

Još jednim pitanjem bavi se naš zakonski projekt, to su privatna pisma. Bez sumnje predstavljaju privatna pisma, dnevници i drugi poverljivi zapisci, koje autor nije namenio za obelodavanje po svoj prilici književna dela, na kojima ima pisac autorsko pravo. Pitanje nastalo je samo, da li se mogu ovakva pisma izdavati. Naš zakonski projekt u § 38 odredi, da se ovakva pisma mogu izdavati samo privolom pisca i naslovnika. Posle smrti kojega od njih, ako umrli nije ništa odredio, mogu se takva pisma izdavati samo sa privolom preživelog bračnog ili životnog druga, neposrednih ascendenata i neposrednih descendenata. (Vidi Bug. Zak. čl. 28, 29, Italijan. čl. 12, Čehoslov. § 26.)

Sadržaj čl. 9 B. K. izražen je u § 26 našeg zakonskog projekta na sledeći način: Dozvoljava se preštampavanje članaka iz novina i drugih periodičnih spisa u druge novine i periodične spise kad se njihov sadržaj odnosi na aktuelnu politiku, na religiozna, ekonomska i druga pitanja, koja javnost u široj meri interesuju, pod uslovom da preštampavanje nije izrično od autora zabranjeno i da se smisao članka ne promeni. Pokrenulo pozajmice uvek treba jasno označivati.

Preštampanje članaka književnog, naučnog ili umetničkog sadržaja iz jednih periodičkih spisa u druge nije dozvoljeno, ni onda, ako članak nije snabdeven zabranom.

Preštampanje dnevnih novosti i vesti o raznim događajima, koje imaju karakter običnih obaveštenja štampe, ovim zakonom nije zabranjeno. Ali se ne smeju preštampavati telegrafске vesti, koje nose oznaku porekla od stranog korespondenta ili agencije, u druge novine istoga mesta pre isteka roka od 24 časa, računajući od prvog objavljivanja. Tada treba označiti jasno poreklo vesti.

Razlikuje se sadržaj našeg §-a od onog čl. 9 B. K. o tome, da naš propis ne navede izrično »les romans - feuilletons, les nouvelles« iz prve al. čl. 9., jer ovi padaju bez sumnje pod književna dela, kojih preštampanje je zabranjeno po opštim propisima zakona, osim toga pa iz st. 2 § 26 razvidno je, da preštampanje članaka književnog, naučnog ili umetničkog sadržaja iz raznih periodičnih spisa u druge nije dozvoljeno ni u slučaju, da članak nije snabdeven zabranom. Slično čl. 40 Bugarskog i čl. 14 Islandskog Zakona i s obzirom na želje naših zainteresovanih krugova koji nisu sažaljenu zaštitu iz vidika nepoštene utakmice postigli prilikom revizije Pariske Konvencije za zaštitu industrijske svojine na Haškoj Konferenciji, uneta je jedna kratkovremena zaštita za telegrafске vesti, koje nose oznaku porekla od stranog korespondenta ili agencije. Mislim, da će Nar. Skupština ovu zaštitu raširiti na vesti dobivene žičnim ili bezžičnim putem.

Po čl. 10 ostavljeno je svakoj zemlji, da sama odredi mere i granice u kojim se mogu učiniti pozajmice književnih i umetničkih dela. U tom pogledu naš zakonski projekt stoji na stanovištu, da su pozajmice s obzirom na droit moral samo u izvesnim slučajevima dozvoljene, da se kod ove prilike ne učine nikakve izmene — izuzev kod reprodukcije dela likovne umetnosti u pogledu dimenzija, odnosno one izmene, što ih traži postupak umnožavanja —, da treba u svakom slučaju na jasan način navesti izvor. Kod ilustracija unetih u tekst treba staviti i ime odnosno oznaku, značajnu za umetnika, ako je takva i na originalnom delu.

Naročito što se tiče književničkih dela dozvoljava se citiranje pojedinih mesta ili odlomaka iz nekog već izašlog književničkog dela, ali ovo citiranje ograničeno je, da se zloupotrebama stane na put, na 3 strane originalnog književničkog odnosno na 1 stranu originalnog glazbenog dela; ni u kom slučaju ne može pozajmica iznositi više od polovine originalnog dela.

Druge pozajmice manjih književničkih već izašlih dela odn. njihovih delova u zbirku, koja se sastoji iz dela više autora, dozvoljene su, ako je takova zbirka namenjena crkvi, školi ili nastavi uopšte ali samo uz primernu nagradu, koju će u slučaju spora odrediti nadležni sud.

Isti principi postoje u pogledu citacije već izašlih glazbenih dela i pozajmice manjih glazbenih dela u zbirke namenjene za škole izuzev muzičkih škola. Specijalno predvidja se pri izvodjenju nekog glazbenog dela sa tekstom, da se mogu za posetioce izvodjenja umnožavati tekstovi manjeg obima, ali ne operni tekstovi ili veća književna dela (operete, oratorije).

Što se tiče dela likovne umetnosti ili fotografskih dela, izašlih ili trajno javno izloženih, dozvoljeno je 1. uvrstiti ih u samostalno delo ili udžbenik odredjen za školsku ili nastavnu upotrebu, no isključivo u svrhu tumačenja teksta. 2. Prikazivati putem kinematografije ili pomoću optičkih sprava prigodom znanstvenog ili poučnog predavanja. U obema slučajevima ima autor originalnog dela pravo na primernu nagradu.

Dela likovne umetnosti, trajno izložena na ulicama, trgovima ili javnim baštama mogu se reproducirati i prometati putem slikanja, crtanja i fotografije, no reprodukcija ne sme se upotrebiti u istu svrhu, kojoj služi original (§§ 27—33).

Posebni propisi postoje za prometanje i javno izlaganje portreta, za što je potrebna dozvola portretiranog odn. njegovog rođjaka ali ima i slučajeva u kojim nije potrebno ove dozvole tako kod slika iz savremene historije, naročitih scenarija, događaja ili kad slike odgovaraju nekom višem interesu umetnosti a ne vredja se opravdani interes portretiranog lica, dalje kad se ide za svrhe pravosudja i javne bezbednosti. (§ 34—36).

Po § 23 lit. 6 ima autor isključivo pravo za prenos dela na instrumente, koji služe mehaničkom izvođenju glasova, zatim pravo na dozvolu, da se prenesena dela mogu javno izvoditi putem tih instrumenata; najzad pravo na prenos dela radio-električnim putem.

S tim naš zakonski projekt išao je jedan korak dalje kao čl. 13. B. K., koji predviđa samo prenos muzičkih dela na instrumente za mehaničko reprodukovanje, po propisima našeg zak. projekta predviđa se i mogućnost prenosa deklamacije i govora. Istim propisima statuiira se isključivo pravo autora, da svoja književnička odnosno umetnička dela prenese radio-električnim putem (čl. 11 bis B. K.). S obzirom na razvitak ovih sredstava za reprodukciju, koji još nije savršen, naš Zakon ne predviđa, kao druge države, mogućnost prinudnih licenca i rezerviše autoru isključivo svoje pravo, tako da svaka reprodukcija književnih i umetničkih dela pomoću gornjih sredstva bez dozvole autora predstavlja povredu autorskog prava. Jedan izuzetak u korist već pre stupanja na snagu zakonskog projekta u zemlji upotrebljenih muzičkih instrumenata predviđaju završni propisi (§ 76).

Kako je nama svima poznato, postoje razna sporna pitanja u pogledu kinematografskih dela i glede prenosa književničkih i umetničkih dela putem radio difuzije ili na mehaničke muzičke instrumente.

U ova sporna pitanja naš zakonski projekt se ne upušta. Da li pripada autorsko pravo na kinematografskom delu svima intelektualnim suradnicama na filmu, Francuska Teza, ili je potrebno da iz praktičnih razloga samo jedno lice reprezentira autora kinematografskog dela, entrepreneur, po Poljskoj tezi, ili artističan direktor, po Italijanskoj tezi — vrlo je sporno.

Isto tako naš zakonski predlog se ne upušta u jedno vrlo interesantno drugo pitanje, u pitanje prava umetnika izvođača. Po mome mišljenju s punim pravom. Delo umetnika izvođača ne može se smatrati kao stvaralački rad, creation d'esprit, nego samo kao reprodukcija dela drugog autora, i u slučaju, da po običnom mišljenju izvođenje nekog dela se vrši na najsavršeniji način. Artist ne predstavlja ništa drugog kao stručno lice koje u svojoj struci prema svojoj sposobnosti i

prema talentu reproducira dela književnosti ili umetnosti i u tom pogledu njegovo delo vredi toliko, koliko delo svakog stručnjaka bilo na polju intelektualnog bilo na polju mehaničkog rada. Dela svakog stručnog lica, dok ne reprezentiraju neko originalno književno ili umetničko delo, se honoriraju prema vrednosti i naročito dela umetnika izvodjača — dramskog aktera, pevača — gube se brzo i pružaju ništa stalnog. Faktično bi bilo vrlo teško delo umetnika izvodjača zaštititi. Svaki umetnik izvodjač svojim izvodjenjem daje primer i omogućava na ovaj način razvitak umetnosti i opasno bi bilo zabraniti, da druga lica ne bi sebi usvojila način i maniru umetnika izvodjača. Kao u ostalom više manje odvisi od samog umetnika izvodjača, da ugovorom sebi osigura odgovarajuću naknadu za svoje delo, njemu ne bi bila potrebna još neka druga zaštita po naročitim propisima autorskog prava, odnosno po specijalnim zakonskim propisima. Ne bi bilo praktično za našu državu, da bi ona uzela u ovim spornim pitanjima sada neko određeno stanovište i prema tome je bolje, da privremeno dočeka kako se razvije praksa i judikatura u zemlji i u inostranstvu, da može docnije svoje zakonodavstvo prema tome popuniti.

§ 10 zakonskog projekta određuje, da je autor dela onaj, ko je delo stvorio. U smislu čl. 15 B. K. ustanovi se dalje praesumptio juris, da se smatra autorom nekog dela, dok se protivno ne dokaže:

a) onaj, čije je građansko ime naznačeno na uobičajan način na pojedinim primercima dela. U pogledu likovne umetnosti (§ 3 t. 6) smatra će se naznačenjem građanskog imena stavljanje oznake, značajne za dotičnog autora;

b) onaj, ko bude označen svojim građanskim imenom kao autor prigodom javnog predavanja, javnog predstavljanja, javnog izvodjenja ili javnog izlaganja dela.

Kod anonimnih ili pod pseudonimom izašlih dela ovlašćen je izdavač ili priredjivač vršiti prava, pripadajuća autoru, sve dok se taj ne utvrdi.

Što se tiče mera zabrane i plenidbe predmeta povrede, čl. 16 B. K. prepušta ih unutrašnjim zakonodavstvu svake zemlje povredjenog lica, presuditi, da se protupravno izrađene pri-

kazivane javno izložene ili u promet stavljene reprodukcije, portreti, primerci dela kao i orudje, sprave, koji služe isključivo protupravnom umnožavanju, ponište, zatim da se štamparski slog razturi — ako su sve spomenute stvari u vlasništvu ili posedu povreditelja ili njihovih naslednika. Sud može na mesto poništavanja presuditi da se reprodukcije ili sprave preinače tako, da se odstrani ili spreči povreda autorskog prava ili, da se dotični predmeti izruče povredjenom licu uz primernu odštetu. Ovi propisi ne važe za povredu arhitektonskih dela (§ 55, 56).

U slučaju, da se optuženi oslobodi kazne, ali se ipak utvrdi postojanje povrede u objektivnom smislu, sud sa predmetima povrede postupa u smislu pomenutih §§ 55 i 56 (§ 57).

Kazneni sud dosudiće na zahtev povredjenog lica i naknadu štete, kad se po kaznenom postupku dade dokazati. Naknadjuje se kako prouzročena šteta, tako i izmakla dobit (puno zadovoljenje).

Povrh toga može kazneni sud dosuditi povredjenom licu na njegov zahtev posebnu naknadu za ličnu povredu (zadovoljštinu). Veličinu takve novčane naknade odredjuje sud po slobodnom svojem rasudjenju (§ 58).

Tužitelj može zahtevati, da se presuda objavi na trošak osudjenog (§ 60).

U § 61 predvidja se mogućnost, da se kod građanskih i kaznenih sudova traže i pre podnesene tužbe mere predostrožnosti i obezbeđenja protiv povreda autorskih prava.

Osim kod kaznenih sudova, povredjeno lice može i kod građanskih sudova zahtevati, da se ustanovi postojanost autorsko-pravnih ovlašćenja i da se zabrani daljna povreda istih, da se presudom odredi naknada obogaćenja ma da nikakva krivnja povreditelja ne tereti i mere pomenute u §§ 55 i 56 (§ 62—64). §§ 65—70 govore o zastarelosti dela povrede autorskih prava.

Ostaje još pomenuti završne propise zakonskog projekta. Zakon ima retroaktivno dejstvo, jer se primenjuje i na dela, koja su se stvorila pre stupanja na snagu ovog Zakona. Naročito uživaju punu zaštitu ona dela, koja do sada nisu u opšte ili nisu bila u opsegu ovog zakona zaštićena.

Samo propisi, koji se tiče gonjenja kazneno-pravnih dela po ovom zakonskom predlogu, primenjuju se od dana, kad je zakonski projekt postao zakon (§ 71).

Ako je autorsko pravo preneseno na drugo lice, pre stupanja na snagu ovog zakonskog projekta, neće se smatrati prenesenim u slučaju sumnje ono autorsko pravno ovlašćenje, koje autoru pripada tek po ovom zakonu.

Svako autorsko-pravno ovlašćenje, preneseno pre stupanja na snagu ovog zakonskog projekta, može se otkazati u roku od godine dana, računajući od dana, kad je ovaj zakonski projekt stupio na snagu. Otkazni rok je jedna godina (§ 73).

Dosada dozvoljene, a po ovom zakonu zabranjene prerade, prevodi i reprodukcije, izašle u celosti ili delimično, pre nego li je stupio na snagu ovaj zakon, smatraće se i dalje dozvoljenima.

Mogu se staviti i dalje u promet primerci i reprodukcije, dovršeni i izradjeni pre stupanja na snagu zakonskog projekta, ali samo tada, ako se ovi na molbu zainteresovanoga lica, podnesenu u roku od tri meseca posle stupanja na snagu ovog zakonskog projekta, prijave političkoj vlasti prve instance, zapišu u naročiti spisak i snabdu naročitim pečatom (žigom) (§ 74).

Dosada dozvoljena, a po ovom zakonskom projektu zabranjena umnožavanja i reprodukcije mogu se dovršiti, ako se s njima započelo pre, nego li je ovaj zakon stupio na snagu. Jednako se mogu sprave za umnožavanje i reprodukciju, izradjene već pre nego li je stupio na snagu ovaj zakon, upotrebljavati u tu svrhu još za vreme od daljnjih 6 meseci, računajući od dana, kada je stupio na snagu ovaj zakon.

Sa ovim spravama dovršeni ili izradjeni primerci i reprodukcije mogu se u buduće takodje staviti u promet, ali samo pod uslovima, postavljenim u predidućem § 74. (75).

Pozorišna i glazbena dela, koja su se sa autorovim ovlašćenjem ili zbog pomanjkanja zakonske zaštite dozvoljeno izvodila pre nego li je stupio na snagu ovaj zakonski projekt, može predjašnji priredjivač izvodjenja dela i nadalje slobodno izvoditi za vreme od jedne godine, računajući od dana, kada je stao na snagu ovaj zakonski projekt (§ 77).

Poslednji §§-i govore još o registrima anonimnih i pseudonimnih autora, vodjenih kod Ministarstva Trg. i Ind. i o prestanku sada važećeg zakona i zakonskih propisa o autor-skom pravu i o vremenu kada stupa zakon u moć.

Pregled socialnopolitične uprave v Sloveniji.

Dr. France Goršič.

(Konec.)

B. Sedanje stanje.

Znano je, da so bili koncem marca 1927. l. ukinjeni oddelki za socialno politiko pri velikih županih v Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu in Splitu, ker je bil finančni odbor črtal osebne in stvarne kredite, ki so znašali za vse te štiri oddelke le 1 milijon dinarjev. Posli socialne politike so prešli na pristojne velike župane, ki so morali v okviru svojih oddelkov ali referatov za notranje zadeve postaviti nove referente za socialno politiko. Ko govorim o sedanjem stanju socialnopolitične uprave v Sloveniji, imam v mislih končno stanje, kakršno je bilo koncem budžetske dobe 1926/27.

To stanje je bilo dano po uredbi ministrskega sveta z dne 3. decembra 1924. l. (Ur. l. 371/117 ex 1924), ki je zadobila veljavo dne 12. decembra 1924. l. Po tem rešenju je bil oddelek za socialno politiko pri pokrajinski upravi z vsemi odseki ukinjen, a njegovi posli, ki jih je bil obavljal dotlej in ki v uredbi niso bili izrečno izvzeti, so prešli na nov oddelek za socialno politiko pri ljubljanski oblasti in pa na novega referenta za socialno politiko pri mariborski oblasti. Oddelek v Ljubljani in referent v Mariboru sta bila odslej podrejena oblastni upravi t. j. velikima županoma. V okviru oblastne uprave se je njiju področje odslej nanašalo na:

- a) zaščito vojnih invalidov, dece in mladine,
- b) zaščito in zavarovanje delavcev, kolikor je šlo za likvidacijo prejšnjega stanja, in te funkcije niso bile že prej prešle v področje inspekcije dela in okrožnega urada za zavarovanje delavcev,
- c) na stanovanjske stvari in
- d) na javno pomoč in prehrano.

Te posle naj bi bila prevzela velika župana takoj ter jih obavljala v svojih oblastih po veljavnih zakonih in po navodilih, katera bi dobivala od ministrstva za socialno politiko.

Toda ta likvidacija se do konca ni izvršila nikoli. Pač so proračunski in računovodski posli prešli na ministrstvo za socialno politiko, kakor je bilo v uredbi ukazano, tudi so zavodi za vojne invalide in za zaščito dece in mladine zadobili precejšnjo samostojnost, ker so prišli pod neposredno upravo in nadzorstvo ministrstva za socialno politiko, slednjič so se posli o zaščiti in zavarovanju delavcev, o stanovanjskih stvareh ter za javno pomoč in prehrano že s 1. januarjem 1925. l. prenesli v pristojnost velikih županov ljubljanske in mariborske oblasti (glej razglas o prenosu teh poslov z dne 30. decembra 1924. l. K št. 7118 v Ur. l. str. 752 ex 1924.). V okviru teh poslov naj bi ljubljanska oblast odstopila mariborski oblasti tudi vse nedovršene predmete, ki bi teritorialno pripadali lestej.

Vendar pa ni prišlo do tega, da bi se bil del osebja ljubljanskega oddelka detaširal v Maribor, nego vse osebje prejšnjega oddelka za socialno politiko je bilo sedaj dodeljeno oblastni upravi v Ljubljani. Z drugo besedo: novi oddelek pri velikem županu ljubljanskem je obdržal vse uradnike. Zato so se vodili posli odslej tako, da je bil v Ljubljani poleg vložnega zapisnika za oddelek socialne politike tudi še vložni zapisnik za spise, ki so spadali v okoliš mariborske oblasti, pa so se prej ko slej reševali v Ljubljani in samo v podpisovanje odpravljali velikemu županu mariborske oblasti. Poseben referent za Maribor sploh nikoli postavljen ni bil.

Ko je bilo v proračunu za budžetsko leto 1926/27 osebje oddelka socialne politike pri velikem županu ljubljanske oblasti tako reducirano, da sta ostala le še dva konceptna uradnika in en pisarniški uradnik, je bila nujna potreba, da se ta oddelek razbremeni tako, da prevzameta del agend notranja oddelka obeh velikih županov. Tema notranjima oddelkoma so bili na to po teritorialni pristojnosti poverjeni posli, ki so tedaj še spadali v tako zvano javno pomoč, t. j. vse stvari, ki so se nanašale na ubožne ustanove in pa na ubožstvo v smislu deželnih zakonov (drugostopne odločbe, oddajanje v hiralnice itd.); dalje stvari o pobijanju draginje (drugostopne odločbe); vse stvari po zakonu o izseljevanju in po pravilniku za izdajanje in vidiranje potnih listov v inostranstvo; vse poselske stvari po naredbi z dne 18. junija 1921. l.; dalje povračila stroškov za oskrbo v bolnicah, hiralnicah in za prevoz; vse repatriacije ter vsi preklici po odgonskem zakonu; slednjič stvari, ki so se nanašale na zapuščine v inostranstvu, ter vse prošnje za podelitev ubožne podpore. Od 15. maja 1926. l. je reševal veliki župan mariborske oblasti te stvari na svojem notranjem oddelku v Mariboru, kamor so odstopili vložni zapisnik (Sp) mariborske oblasti, ki so ga dotlej imeli v Ljubljani. Odslej so v ta zapisnik Sp v Mariboru vpisovali le še spise, ki so se nanašali na pokojninsko zavarovanje in na pokrajinski pokojninski sklad, te spise pa so še vedno pošiljali oddelku v Ljubljano v rešitev. Takšno je bilo stanje koncem budžetne dobe 1926/27, ko je bil oddelek ukinjen.

Oddelek za socialno politiko, bolje rečeno veliki župan ljubljanske oblasti v Ljubljani, je po tej delni likvidaciji in potem, ko so posli v

stanovanjskih stvarih po zakonu o stanovanjih z dne 15. maja 1925. l. prešli na stanovanjska sodišča I. stopnje, obavljale še naslednje posle, te posle pa za ves teritorij Slovenije:

- 1.) po zakonu o zaščiti dece in mladine z dne 28. februarja 1922. l. in pravilniku o dečjih domovih z dne 17. marca 1924. l.;
- 2.) po invalidskem zakonu z dne 17. novembra 1925. l. in pravilniku za izvrševanje tega zakona z dne 27. junija 1926. l.;
- 3.) po zakonu o pokojninskem zavarovanju nameščencev za Slovenijo in Dalmacijo z dne 12. maja 1922. l.;
- 4.) po zakonu o pokrajinskem pokojninskem skladu za Slovenijo z dne 19. februarja 1922. l.

Zavodi in naprave so ostali pod izključnim nadzorstvom velikega župana ljubljanske oblasti na teritoriji vse Slovenije. Ti zavodi in naprave, ki so še danes podrejeni ministrstvu socialne politike in ki se njih poslovanje razteza deloma na ljubljansko in mariborsko oblast, deloma pa celo na vso državo, so nastopni:

A.) s sedežem v okolišju ljubljanske oblasti:

a) invalidski zavodi:

- 1.) invalidski dom v Ljubljani s 34 oskrbovanci (navajam dejanski stalež);
- 2.) invalidski dom v Toplicah pri Novem mestu s 34 oskrbovanci (otvorjen le v sezoni od junija do septembra);
- 3.) državno zdravišče na Golniku s 165 mesti (dejanski stalež 148 oskrbovancev, od teh 112 plačujočih bolnikov in 36 vojnih invalidov);
- 4.) državna protezna delavnica v Ljubljani s popravilnico v Celju s 25 delavci;
- 5.) državni zavod za slepce v Kočevju s 37 oskrbovanci (med temi so 3 vojni invalidi);

b) zavodi zaščite dece in mladine:

- 6.) državni dečji dom, odd. I. v Ljubljani z 20 oskrbovanci v predšolski starosti;
- 7.) državni dečji dom, odd. II. v Ljubljani s 35 oskrbovanci;
- 8.) državno vzgajališče v Ljubljani s 45 gojenci;
- 9.) državni zavod za gluhonemce v Ljubljani z 89 gojenci in
- 10.) šola za slepo deco v Kočevju s 23 slepimi otroki.

B.) s sedežem v okolišju mariborske oblasti:

a) invalidski zavod:

- 11.) invalidski zavod (hiralnica) v Celju z 62 oskrbovanci;

b) *dečji zavod:*

12) državni dečji dom v Mariboru s 36 oskrbovanci.

Neposredno ministrstvu socialne politike podrejene resortne naprave so:

a) *v ljubljanski oblasti:*

- 1.) Inspekcija dela v Ljubljani;
- 2.) borza dela v Ljubljani;
- 3.) inspekcija dela za nadzorništvo parnih kotlov v Ljubljani;

b) *v mariborski oblasti:*

- 4.) ekspozitura inspekcije dela v Mariboru.

Ministrstvo za socialno politiko subvencionira v svojem proračunu ter izvaja državno nadzorovanje nad naslednjimi napravami v ljubljanski oblasti:

- 1.) nad okrožnim uradom za zavarovanje delavcev v Ljubljani kot krajevnim organom osrednjega urada za zavarovanje delavcev v Zagrebu;
- 2.) nad delavsko zbornico v Ljubljani;
- 3.) nad pokojninskim zavodom za nameščence v Ljubljani in
- 4.) nad pokrajinskim pokojninskim skladom za Slovenijo v Ljubljani.

Državne zaščite dece in mladine so deležne vojne sirote ter vsa deca in mladina do 18. leta, ki sploh ni ali pa ni zadosti zaščiteni po svojih roditeljih in varuhih. Oblastna zaščita dece in mladine v Ljubljani (tudi Maribor bi naj jo imel) je vez med krajevnimi zaščitami dece in mladine in ministrstvom. Ona nadzoruje vse naprave za zaščito dece in mladine v oblasti in vse organizacije, ki se bavijo s takšno zaščito, vrši stalno socialno propagando, podpira varstvena oblastva pri izvrševanju njihovih dolžnosti, posveča pozornost dojenčcem in mali deci ter vrši sama vse ostale zaščitne posle. Po predlogu krajevnih zaščit imenuje oblastna zaščita poverjenike v posameznih krajih. Oskrba dece in mladine se vrši v glavnem tako, da se pusti otrok v lastni rodbini, če je le kako mogoče; ako pa otrok nima svojcev, izroči ga kaki drugi pošteni rodbini v istem kraju. Redna pomoč v denarju in obleki se daje za vzdrževanje in odganjanje zaščitencev, izredna pomoč pa ob posebni potrebi. Vzdržujejo se tudi posebni dečji domovi, kjer se odgajajo državno zaščiteni otroci. Ti zavodi so samostojni, imajo svojo upravno, strokovno in pomožno osebje ter pošiljajo ministrstvu socialne politike posebna poročila in predloge. Otroke jim pošilja oblastna zaščita ali pa ministrstvo. Začasno sme otroka sprejeti tudi uprava sama, a mora zaradi končne odločbe takoj poročati oblastni zaščiti.

Razen dečjih domov, ki sem jih že zgoraj navedel, obstoje v ljubljanski oblasti še specialni zavodi, ki vrše svojo nalogo za vso Slovenijo. Ti specialni zavodi so državno vzgajališče, državni zavod za gluho-nemce in državni zavod za slepce. Državno vzgajališče v Ljubljani je namenjeno zanemarjenim dečkom od 14. do 18. leta,

ima pa tudi mladostni oddelek za dečke, stare 8 do 14 let. Gojenci se uče rednih šolskih predmetov ter krojaštva, čevljarstva in vrtnarstva. Šola je urejena po učenem načrtu za obrtnonadaljevalne šole. Državni zavod za gluho-nemce v Ljubljani, zgrajen l. 1900 s pomočjo ustanov človekoljubov, edina gluho-nemnica v Sloveniji, ima osem razredov, v katerih uče strokovni učitelji (ravnatelj, 12 učiteljev in katehet) po govorni (oralni) metodi. V Zavodu za slepce v Kočevju se poučujejo v treh razredih slepi otroci (sedaj 23), ne vsi, ker za slepo deco še ne obstoji šolska obveznost, vendar pa večina, saj število za šolo godnih slepih otrok v Sloveniji ne presega števila 40.

Zaščita vojnih invalidov je urejena po invalidskem zakonu in po pravilniku za izvrševanje invalidskega zakona. Pravico do državne pomoči in zaščite imajo vojni in vojaški invalidi ter rodbine padlih, umrlih in v vojni pogrešanih oseb, rodbine umrlih invalidov, dalje osebe, onespособljene pri opravljanju vojaške službe ter službene in javne dolžnosti, končno civilni vojni invalidi obeh spolov in njihove preživele rodbine. Državna zaščita in pomoč obsega brezplačno zdravljenje, proteze in druge pripomočke, strokovni pouk, olajšave za izvrševanje obrtov, posredovanje pri iskanju dela in služb, podpore in posojila za ustanovitev ali izboljšavo samostojnega pridobitnega položaja, brezplačne vožnje, invalidnine, pogrebne troške ter dosmrtno oskrbo v invalidskih domih ob popolni onespособljenosti; za člane rodbin padlih pa brezplačno zdravljenje, proteze, strokovni pouk, podpore, posojila in invalidnine.

Za ugotavljanje invalidnosti posluje posebna komisija za pregled invalidov, ki je ustanovljena pri komandi vsakega vojnega krožja. Kot druga stopnja posluje superrevizijska komisija komande dotične divizijske oblasti. O pridobitvi in izgubi pravice do invalidnine in dodatkov in nekaterih ostalih pomoči odločajo v Sloveniji na prvi stopnji okrajna sodišča, na drugi in poslednji stopnji pa višje invalidsko sodišče v Zagrebu. Za zdravljenje in izučevanje vojnih invalidov, kolikor se ne vrši v državnih zavodih, dalje za podpore ob ustanovitvi ali izboljšavi samostojnega pridobitnega položaja ter za pomoč z obleko, obutvijo in vožnjami, je ustanovljen v Beogradu še poseben «Narodni invalidski fond», ki se dotira po proračunu vsakega leta, ki mu dohajajo različni prihodki (zlasti iz monopolske uprave) in ki ga upravlja minister za socialno politiko. V invalidskem domu ljubljanskem sprejemajo vojni invalidi, ki so v tako zvani reedukaciji, t. j. invalidi, ki radi svoje invalidnosti ne morejo obavljati svojega prvotnega poklica; pa jih je radi tega treba izučiti v čem drugem. Način tako zvane invalidske šole je v Sloveniji opuščen. V zavodu imajo vojni invalidi popolno oskrbo, poučujejo jih pa mojstri izven zavoda, ali pa se izobrazujejo ti invalidi v javnih šolah, tečajih in kurzihi. Je pa tudi manjše število vojnih invalidov, ki se učijo pri mojstrih na deželi. Ti prejemajo mesto oskrbe tako zvani prehranljivi relutumi ter se zategadelj imenujejo relutanti. Invalidski dom celjski je namenjen vojnim invalidom (hiralcem), ki jim je radi pre-

težke invalidnosti treba trajne nege in zdravniške pomoči. Pri tem invalidskem domu je popravljalnica protez, ki je namenjena vojnim invalidom mariborske oblasti, da jim ni treba potovati v oddaljeno Ljubljano. Invalidski dom v Toplicah pri Novem mestu je določen za zdravljenje revmatičnih vojnih invalidov. Temu namenu služijo termalne kopeli in mehanoterapija. Državno zdravilišče na Golniku služi zdravljenju tuberkuloznih vojnih invalidov iz vse države, a tudi drugim državljanom, ako plačajo predpisano oskrbnino (III. razred Din 85, II. razred Din 100 in I. razred Din 140 dnevno). Zdravilišče, zlasti njega novi sanatorij za 120 bolnikov, je moderno urejeno, ustreza vsem higijenskim zahtevam, ter ga vodijo zdravniki specialisti. Državna protezna delavnica v Ljubljani izdeluje za vojne invalide proteze, ortopedske čevlje in druge ortopedske pripomočke. Vrhovno tehnično vodstvo delavnice je v rokah inženjerja strokovnjaka in zdravnika, ki je odličen kirurg in ortoped in zdravi vojne invalide s pomočjo mehanoterapije na kirurgičnem oddelku splošne bolnice. Vojni invalidi in sploh odrastli slepci se v državnem zavodu za slepce v Kočevju izobrazujejo v čitanju, pisanju in glasbi ter strokovno izučujejo za pletarje in ščetarje.

Pokojninsko zavarovanje nameščencev se izvaja, kakor je ukazano z zakonom o tem zavarovanju. Zavarovanju so zavezani na bivšem avstrijskem ozemlju kraljevine zaposleni nameščenci, ki so dovršili 18 let, prejemaajo od službodajnika prejemkov najmanj Din 150 na leto in imajo po kakovosti svoje službe uradniški položaj ali pa redno obavljajo pretežno duševna službena opravila. Nosilec pokojninskega zavarovanja je pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani, po svoji ustroji javnopravno telo, čigar odloki, ki se tičejo po zakonu določenih pravic in dolžnosti, se smejo ometati z ugovori, katere je treba vložiti pri teritorialno pristojnem velikem županu. Proti odločbi velikih županov pa se sme vložiti rekurz na ministrstvo socialne politike kot drugo upravno stopnjo.

Na podstavi zakona o Pokrajinskem pokojninskem skladu za Slovenijo se pobira od 1. novembra 1920. l. posebna doklada po 50 par od vsakega metrskega stota premoga, ki je konsumu namenjen. Iz sklada, ki se na ta način vzdržuje, izplačujejo že izza 1. januarja 1921. l. draginjske doklade provizionistom in rentnikom ozir. vdovam in sirotam bratovskih skladnic v Sloveniji (združenih v Pokrajinskem pokojninskem skladu za rudarje v Ljubljani), bivše delavske zavarovalnice za nezgode in bivše železničarske nezgodne zavarovalnice (združenih od 1. julija 1922. l. dalje v osredjem uradu za zavarovanje delavcev v Zagrebu) in pa pokojninskega zavoda za nameščence v Ljubljani. Draginjske doklade ne smejo biti višje ko Din 150 na mesec, vsota mesečnih dohodkov, povišanih s to draginjsko doklado, pa ne sme presegati Din 275 na mesec. O pritožbah proti odmeri teh draginjskih doklad odloča na prvi stopnji, a brez pravice pritožbe, pristojni veliki župan.

Inspekcije dela so pod neposrednim nadzorstvom osrednje inspekcije dela v Beogradu ter nadzorujejo, kako se izvršujejo predpisi zakonov in uredb o delavski zaščiti. Oblastni inspektor nadzoruje vse naprave v delavnicah, v stanovanjih, delovni čas, ali so delavci pravilno zaposleni, delavska pravila; on proučuje položaj delavcev v delavnicah in podjetjih, preiskuje vzroke pridobitnih sporov med delodajniki in delavci ter posreduje pri teh sporih, kadar to zahteva ena stranka; tudi vodi statistiko o stawkah, mezdnih sporih in o kolektivnih odpovedih dela delavcem (o tako zvanih izporih).

Inspekcija parnih kotlov preizkuša in nadzoruje parne kotle v obeh oblasteh, v ljubljanski in mariborski.

Borza dela v Ljubljani je podrejena osrednji borzi dela v Beogradu ter ima nalogo, da sprejema prijave delavcev, ki iščejo dela, ter prijave delodajnikov, ki iščejo delavcev, ter da posreduje med obojimi; da daje ob sklepanju delavskih pogodb objasnila; da vodi pregled obratov in pregled o gibanju delavnega trga v svojem okolišu; da proučuje vzroke brezposelnosti ter pošilja osrednji borzi dela mesečna in letna poročila o svojem delovanju.

Okrožni urad za zavarovanje delavcev v Ljubljani obavlja na podstavi zakona o zavarovanju delavcev zavarovanje delavcev za bolezen in nezgode (zavarovanja za starost in smrt še nimamo). Zavarovane so ne glede na spol, starost in državljanstvo vse osebe, ki se zadajo na podstavi kakršnegakoli delovnega razmerja komu za delavca s svojo telesno ali duševno močjo. Zavarovanju pa niso zavezani poljedelski delavci in posli za poljedelsko delo ter osebe, ki so samo prilično in nestalno zaposlene v hišnem gospodarstvu.

Delavska zbornica za Slovenijo v Ljubljani je razredna predstavica delavcev in nameščencev v Sloveniji ter posluje po zakonu o zaščiti delavcev. Za delavca ali nameščenca velja tu vsaka oseba kateregakoli spola, ki se zadá s svojo telesno in duševno delovno močjo komurkoli za uslužbenca ali za plačilo ali radi lastne izučebe, da le nima služba javnopravnega značaja. Naloga Delavske zbornice je, da štiti ekonomske, socialne in kulturne interese vseh delavcev in nameščencev v svojem okolišu. Zlasti naj daje pristojnim državnim in samoupravnim organom poročila in mnenja o ureditvi delavskih razmer med delodajniki in delavci, naj posreduje pri sklepanju kolektivnih pogodb in pri poravnavanju sporov med delavci ozir. nameščenci pa delodajniki ter naj intervenira neposredno pri državnih uradih in pri delodajnikih, kadar koli je to v interesu delavcev in nameščencev.

~~Delavska zbornica za Slovenijo v Ljubljani je razredna predstavica delavcev in nameščencev v Sloveniji ter posluje po zakonu o zaščiti delavcev. Za delavca ali nameščenca velja tu vsaka oseba kateregakoli spola, ki se zadá s svojo telesno in duševno delovno močjo komurkoli za uslužbenca ali za plačilo ali radi lastne izučebe, da le nima služba javnopravnega značaja. Naloga Delavske zbornice je, da štiti ekonomske, socialne in kulturne interese vseh delavcev in nameščencev v svojem okolišu. Zlasti naj daje pristojnim državnim in samoupravnim organom poročila in mnenja o ureditvi delavskih razmer med delodajniki in delavci, naj posreduje pri sklepanju kolektivnih pogodb in pri poravnavanju sporov med delavci ozir. nameščenci pa delodajniki ter naj intervenira neposredno pri državnih uradih in pri delodajnikih, kadar koli je to v interesu delavcev in nameščencev.~~

Književna poročila.

1. *Alexandre Solovieff: Le droit byzantin dans la Codification d'Etienne Douchan. Paris, Recueil Sirey, 1928. Str. 30. (Posebna izdaja iz Revue historique de Droit, 4e serie, t. VII. 1928.)*

2. *Dr. Aleksander V. Solovjev: Jedna srpska župa za vreme carstva. Skoplje 1927; str. 18. (Posebna izdaja iz Glasnika skopskog naučnog društva, knj. III.)*

Honorarni profesor beograjskega vseučilišča Solovjev se bavi s pravnimi problemi, ki se tičejo srednjeveškega carstva srbskih dežela. Izdal je že Odabrane Spomenike iz te dobe, pa ne prepisovaje druge (tiskane) vire, ampak upoznavajoč jih osebno in neposredno. Nekaj jih je tudi sam odkril. V predgovoru k prvooznanjeni razpravi obeta, da bo uspehe svojih triletnih študij izdal v srbskem jeziku, a študija sama, ki je bila predavana na mednarodnem bizantološkem kongresu dne 12. aprila 1927. v Beogradu, bodi predhodnik napovedanega velikega dela. Tudi mnogo drugih manjših in večjih razprav iz označenega okvira je že izdal Solovjev, ter smo jih nekaj v tem listu že prikazali.

V prvi razpravi izvaja pisec, da so bili Sintagmat Matije Vlastara. Zakon blagovernega carja Justiniana in Dušanov zakonik eno samo, skupno zamišljeno zakonodavno delo, ki naj bi v pravnem pogledu spajalo južno, tudi od Grkov naseljeno in pa severno, čisto srbsko polovico carstva, ob enem pa dajalo carju sijaj po bizantinskem vzorcu. Zato je bil značaj prava po večini bizantinski. Dokazuje pa pisec svojo tezo s paleografično raziskavo manuskriptov, s podrobnim premotrivanjem politične zgodovine carja Dušana in slednjič s primerjanjem vsebine vseh treh poedinih zakonov. V tem pogledu je našel Solovjev, da se imenitno izpopolnjujejo, le tu pa tam prinaša Dušanov zakonik korekture, ki so bile potrebne radi prilagodenja bizantinskega prava k slovanskemu naziranju.

V drugi razpravi razlaga pisec na podlagi «povelja» z dne 15. junija 1363., s katerim je car Uroš, Dušanov sin, potrdil čelniku Musi zamenjavo župe Zvečan za Brvenik, tistodobne socialne razmere na deželi. Tekst listine je Solovjev na gori Atos šele sam natančno ugotovil, v razpravi pa je dognal geografično lego grada Brvenik, na to s pravno zgodovinsko analizo vsebine prišel do presenetljivih, doslej nepoznatih ugotovitev glede ustroja župe in posebno glede značaja raznih vrst župnih sel, ki kažejo prilagodenje socialnih razmer na zapadnoevropske fevdске razmere. Vsekakor nam bo obetana sinteza podrobnih študij Solovjeva, kot najboljšega raziskovalca srednjeveške pravne zgodovine, doslejšno poznanje srbskega srednjeveškega carstva v mnogočem izpopolnila, a tudi korigirala.

1. *N. Krylenko: Die Kriminalpolitik der Sowjetmacht. Verlag für Literatur und Politik, Wien-Berlin, SW 48: Str. 31.*

2. E. Schirwindt: *Gefängnisse in der Sowjetunion. Ista založba. Str. 35.*

Obe brošuri sta očitvidno propagandna spisa. Cena prve, čije pisatelj je bil (ali je še?) šef sovjetske justice, je 30, druge pa 40 pfenigov. Za takšno svotico se brez »podpore«, dane založništvu, brošure v lepi opremi na dobrem papirju ne dajo prirediti. Ali se je propagandni namen izpolnil, je drugo vprašanje.

Silno zgoščena vsebina prve brošure mrgoli banalnih fraz. Precej v uvodu se hvali Krylenko, kako dobro je pretežna mnogota delavcev in kmetov, »razumevala« svoje posle glede sodstva, »čeprav niso na univerzah študirali«. V poglavju o ustroju sodišč pravi, da je samo v l. 1926 preko 500.000 delavcev in kmetov sodelovalo pri sodiščih: najrevnejši sloji naj do zdaj njea moža dobé priliko, da se udeležujejo pri sodstvu. Ne gre za abstraktno pravico samo po sebi, ampak v prvi vrsti za zaščito oblasti delovnih mnogot... »Kričanje, da naj sodišča ščitijo pravičnost vobče, je v najboljšem primeru nesmisel in resnično sredstvo za varanje...« Kazenski zakon naj ne pozna kaznovanja, ampak samo sredstva socialne obrambe, ki ne prizadevajo fizičnega trpljenja.

Seveda je moral Krylenko tudi nekaj povedati glede po vsem svetu znanih sovjetskih smrtnih kazni z ustreljenjem. No, to so obsodbe, naperjene zoper »razredne sovražnike revolucije ali pa zoper ljudi, ki so se tako zelo odtrgali od družbe delovnih ljudi, da ne more biti več govora, da bi se vrnili med nje...« Tudi so te smrtne obsodbe le — »izjemna sredstva«, ki bodo prenehala, ko bo sovjetska oblast trdna. — Najlepše pa še pride: Krylenko pravi: »Sovjetska država deluje na tem, da odstrani osnovne vzroke zločinstvenosti in stremi za tem, da celokupno družbo preustroji po komunističnih principih, »kjer zločinstvenosti sploh ne bo več«.

V strokovnem pogledu pa moramo priznati, da se Krylenko izraža povsem pravilno kot šolan pravnik. Ob sklepu svojih izvajanj se brani energično zoper predbacivanje, češ temeljne ideje sovjetskega kazenskega zakonika, veljavnega od 1. januarja 1927, so le izposojene od Enrica Ferrija... Priznava, da so se okoristili tudi njegovih idej, ampak sovjetsko bistveno posmatranje zločinca je vse drugačno. Ferri je pač — buržuj, ki še v Italiji ni mogel s svojimi nazori prodreti...

Druga brošura ni tako zgoščene vsebine, ima pa tudi sempatam fraze, da človek osupne. Kaj naj porečem k stavku, da zakonodaja sovjetske unije ne verjame na rojene in nepopoljšljive hudodelce ali na hudobno voljo, ki tira do hudodelstva? Posebno se obreguje Schirwindt ob nemški osnutek temeljnih idej za izvrševanje kazni na prostosti iz l. 1923. V sovjetski Rusiji absolutno ne dopuščajo, da bi kaznenci kakorkoli občutili kakšno trpljenje. Oni morajo samo — delati. Znatna vrsta kaznencev sploh ni v zaporu, ampak odkazano jim je prisilno delo, ki ga opravljajo po osem ur na dan, a vsak teden imajo 42 ur nepretrganega odmora. Velik del brošure je posvečen notranjemu delu v zavodih za izvrševanje sredstev socialne obrambe.

Vsebina obeh dveh brošur kaže, da bi avtorja rada izbila dno vsem očitkom zoper sovjetsko justico; ali njih trud je zaman. Ne samo, da nas ništa prepričala o pravilnosti svojih nazorov, niti tega ne moremo verjeti, da sta stvari prikazala, kakor so. Kajti kjer je svetloba, tam je tudi senca. Kdor sence ne vidi, je zaslepljenec ali varalec. Naznanjena spisa sta le simptomatične vrednosti za presojo prihodnosti Rusije, ki bo, kakor se je bati, še dolgo — tužna.

Dr. Metod Dolenc.

Die Wirtschaftstheorie der Gegenwart. I., III., IV. Wien. 1927-1928.

Pod uredništvom dunajskega profesorja dr. Hansa Mayerja (v zvezi s profesorjem na Princeton-univerzi v New Jersey'ju in predsednikom dunajske Narodne banke univ. prof. dr. Richardom Reischem) izhaja v založbi Jul. Springerja gori navedeno obširno delo. Publikacija je bila zamišljena v počastitev 75letnice znanega dunajskega nacionalnega ekonoma Friedricha Wieserja. Ker pa je Wieser med tem časom umrl, je publikacija posvečena njegovemu spominu. Vse delo bo obsegalo štiri velike zvezke, izmed katerih so doslej izšli trije; zadnji (II.) zvezek bo izšel koncem tega leta.

V kratki recenziji ni mogoče podati vse bogate vsebine tega kolektivnega dela, v katerem so združili svoje prispevke narodnogospodarski teoretiki vsega sveta. Vsled tako pestre udeležbe prvakov ekonomske teorije iz vseh dežel predstavlja celokupno delo nekaj izrednega v novejši narodnogospodarski literaturi. To se vidi že iz seznama razprav, priobčenih v treh dosedaj izišlih zvezkih. Prvi zvezek podaja »Gesamtbild der Forschung in den einzelnen Ländern«. Tu se nahajajo orisi novejšega razvoja in sedanjega stanja ekonomske teorije v tehle državah: Deutschland (J. Schumpeter—Bonn), Amerika (F. Fetter—New Jersey), England (H. Higgs—Bangor), Frankreich (G. Pirou—Bordeaux), Italien (A. Graziani—Neapel), Norwegen, Dänemark, Schweden (Th. Aarum—Oslo), Niederlande (V. Stuart—Utrecht), Russland (W. Gelesnoff—Moskau), Polen (L. Zawadzki—Wilna), Tschechoslovakei (K. Engliš—Brün—Prag), Ungarn (K. Balás—Budapest), Spanien (G. Franco—Murcia), Griechenland (A. Andréadès—Athen), Jugoslaviën (M. Nedeljković—Beograd), Indien (F. Shirras—Bombay). Ekonomska literatura nima doslej tako popolne slike sodobnega stanja narodnogospodarske teorije v posameznih državah. Za vsakega, ki bi se hotel seznaniti z ekonomsko-teoretičnimi strujami, ki prevladujejo pri posameznih narodih, ter s poglobitnejšimi zastopniki ekonomske vede v posameznih državah, predstavlja I. zvezek neprecenljiv vir. Posebno zanimiva sta članka Schumpeterja in Fetterja o ekonomski teoriji v Nemčiji in v Zed. drž. Sev. Amerike. Članek Železnova o razvoju ruske ekonomske misli bi predstavljal lepo dopolnilo k nedavno izišli knjigi H. J. Seraphima »Neuere russische Wert- und Kapitalzinstheorien (Berlin 1925), če bi ne bil avtor preveč enostranski v svojih ocenah in ne bi gledal na ves razvoj ekonomske teorije v Rusiji z vidika, ki je kanoniziran v sodobni rdeči Moskvi. Kar pa se tiče člankov Engliša o Češkoslovaški in Nedeljkovića o Jugoslaviji, jima je možno očitati, da

sta spisana preveč egocentrično, ker posveča Engliš svojim lastnim naziranjem 8 izmed 12 strani in Nedeljković 1½ izmed 4½ strani. Nedeljko-
vičev članek je razen tega prekratek in ne podaja popolne slike razvoja
ter sedanjega stanja ekonomske teorije v Jugoslaviji.

Tretji zvezek ima podnaslov »Einkommenbildung, Allgemeine Prinzipien, Lohn, Zins, Grundrente, Unternehmergewinn, Specialprobleme«. Tu so priobčili: C. Landauer (Berlin), I. Fischer (Yale University—New Haven) in A. Pigon (Cambridge) razprave, ki obravnavajo splošna vprašanja o dohodkih in njih nastanku, A. Salz (Heidelberg), H. Heckner (Berlin), Ch. Gide (Paris) in U. Ricci (Rom) razprave o mezdi, H. Oswalt (Frankfurt a. M.), Th. Carver (Harvard University, Cambridge), C. Supino (Pavia), L. Birek (Kopenhagen) in K. Wicksell † (Lund) razprave o glavninskih obrestih, F. Weiss (Prag), A. Weber (München) in R. Ely (Chicago) razprave o zemljiški renti, A. Ammon (Prag), D. Mac Gregor (Oxford) in G. del Vecchio (Bologna) razprave o podjetniškem dobičku, slednjič J. Commons (Wiscousin), W. King (New York), J. Bonar (London) in J. Clark (New York) razprave o specialnih problemih nauka o dohodkih. Večina teh razprav je vredna, da se spišejo o njih posebne ocene. Seveda niso vse te razprave enakovredne, vendar so nekatere izmed njih tako bogate na novih vidikih in na novi argumentaciji, da jih ne bo smel ignorirati, kdor bo pozneje proučaval te težke, doslej še nerešene probleme ekonomske teorije.

Četrty zvezek ima podnaslov »Konjunkturen und Krisen, internationaler Verkehr, Hauptprobleme der Finanzwissenschaft, ekonomische Theorie des Socialismus«. Tu so priobčili: E. Lederer (Heidelberg), C. Snyder (New York) in J. Lescure (Paris) razprave o konjunkturah in krizah, R. Schüller (Wien), L. Furlan (Basel), J. Gruntzel (Wien), J. Viner (Chicago) in A. Cabiati (Turin) razprave o zunanji trgovini, W. Gerloff (Frankfurt a. M.), K. Eheberg (Erlangen), R. Strigl (Wien), E. Seligman (Columbia University, New York), E. Allix (Paris), L. Einaudi (Turin), M. Fauno (Padua) in E. Lindahl (Upsala) razprave o temeljnih vprašanjih finančne teorije, F. Oppenheimer (Frankfurt a. M.), E. Laskine (Paris), A. Labriola (Neapel) in D. Ivantzoff (Moskau—Prag) razprave o ekonomski socialistični teoriji v Nemčiji, Franciji, Italiji in Rusiji, slednjič je kot dodatek priobčen članek E. Cannau'a (Oxford): »Was der allgemeinen Wirtschaftstheorie gegenwärtig not tute«. Že ta seznam kaže, kako je bogata vsebina tudi tega zvezka. Svetovno znani strokovnjaki podajajo v njem svoja novejša teoretična raziskovanja o najaktualnejših ekonomskih problemih. Lepi so prispevki k nauku o konjunkturah in krizah, zanimive so teoretične poglobitve nauka o mednarodni trgovini in politiki te trgovine v zvezi z naukom o trgovinski, plačilni in celotni narodnogospodarski bilanci (Gruntzel), o geografski grupaciji držav z ozirom na mednarodni promet ter o mednarodni migraciji kapitalov in o vplivu na to migracijo stabilnosti oz. labilnosti valute. Nič manj niso teoretično vredne in praktično važne razprave iz področja finančne vede, med katerimi je posebno omeniti prispevke o mejah obdačenja, o pre-

valitvi davkov, o sociološki finančni teoriji (Seligman) in o progresivnih davkih. Slednjič so s teoretičnega vidika zelo zanimivi gori navedeni pregledi novejših teoretičnih nauk o socializmu v državah, v katerih je socialistična teorija dosegla največji razvoj. Ti pregledi po posameznih državah predstavljajo cenjene doprineske, ki bodo dobro došli vsakemu, kdor bo hotel napraviti moderno sintezo sodobne socialistične teorije. Manjka samo med temi razpravami pregled socialistične teorije na Angleskem, kjer tako socialistična teorija kakor praksa socialističnega gibanja kaže več karakterističnih in od kontinentalnega socializma odlikujočih se potez (Guild Socialism). Razen tega, ako podajajo članki Oppenheimerja, Laskine'a in Labriola ne samo pregled, temveč tudi kritično oceno, predstavlja članek Ivancova, predvsem pa tisti del njegovega članka, ki je posvečen sovjetski komunistični teoriji o socialnem prevratu in o organizaciji gospodarstva v dobi prehoda od kapitalizma k socializmu, le pregled dotične literature brez poskusa samostojno kritično oceniti komunistično teorijo. Le na koncu članka citira Ivancov nekaj kritičnih pripomb k tej teoriji, ki sta jih iznesla v Sovj. Rusiji P. Maslov in v emigraciji B. Bruckus.

Takšni so trije izšli zvezki publikacije »Die Wirtschaftstheorie der Gegenwart«. Ko bo z izdajo II. zvezka, posvečenega problemom vrednosti, cene, produkcije, denarja in kredita, zaključena cela publikacija, bo ona predstavljala v svoji celoti ponosno znanstveno zgradbo. Taka zgradba, h kateri je prispevalo 80 nacionalnih ekonomov iz vseh delov sveta, je razveseljiv pojav mednarodnega znanstvenega sodelovanja. Iz njega je razvidno, da vključ vseh narodnostni in socialni povišni razcepanosti obstoji vendar nekaj skupnega, kar združuje zastopnike različnih ekonomskih šol in struj v različnih državah. Upam, da se ne motim, ako vidim to skupnost v neizginjajočem stremljenju ekonomskih teoretikov, da se viribus unitis išče in najde edina logično za vse obvezna znanstvena resnica.

Dr. Aleksander Bilimovič.

Fritz van Calker: Wesen und Sinn der politischen Parteien. I. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1928. Str. 36.

Drobna knjižica znamenitega nemškega kriminalista, ki se pa po svetovni vojni bavi prav rad tudi s političnimi problemi — vsaj se je sam udejstvoval kot poslanec v nemškem parlamentu — je pojav, ki ga smemo šteti med bisere nemške znanstvene književnosti. V kristalnočisti dikciji gradi avtor svoje misli. Ideja stranke združuje, ideja politike druži. Politične stranke imajo svrhu, da vplivajo pri oblikovanju življenjske zajednice, kar se vrši po vsakočasno pozitivno dani vsebini pravnega reda. Ne »politiziranje«, ampak pravna politika z ustanavljanjem prava (zakonodaja) bodi cilj političnih strank, v skrajni vrsti pa ustvaritev internacionalne pravne zajednice na nacionalni podlagi. Vsaka politika korenini v pravni kritiki in stremi za novim pravnim redom; ona je nastajajoče pravo, njen smisel pa samoobramba in samorazmah življenja v pogledu na individuum, človeško družbo in v državi.

organizirano nacija. V tem okviru opredeljuje avtor pojme liberalizma, konservatizma, radikalizma in demokratizma ter označuje v Nemčiji obstoječe glavne stranke. — Albin Ogris pravi v svoji knjigi «Politične stranke» na str. 100, da je ortodoksija znak nemškega, heterodoksija pa romanskega strankarstva. Van Calckerjeva razprava je pravcati dokaz za pravilnost te karakterizacije, pa v naših očeh to ne pomenja nobene graje.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Toma Živanović: *Dualitet krivičnih sankcija, kazne i mere bezbednosti. Pristupna akademska beseda. Izdaje Knjižarnice Rajkovića i Čukovića, Beograd — Terazije 1928. Str. 61.*

Idejno je razlikovati med osebami, katerih predživljenje in ponašanje pomenja ogroževanje človeške družbe, ne da bi bile storile kakšen zločin, in med kriminalnimi osebami, ki so kaznivo dejanje že storile. Glede prvih more država izvajati preventivno zaščito družbe po svoji varnostni policiji, glede drugih pa velja represivna zaščita družbe po državi in njenih sodiščih. Pri drugi vrsti pa se treba vprašati, kakšno obliko imej ta zaščita? Tu se pokaže kot pridobitev modernih kriminalnopolitičnih stremljenj, da ne zadošča samo kazen, ampak da ji je pridodati še drugo zaščitno sredstvo: očuvalna sredstva (*mésure de sûreté*, *sichernde Massnahmen*). Avtor se bavi s teoretičnim problemom, da-li moreta obe obliki represivne zaščite druga poleg druge samostojno obstojati, ne da bi bil s tem okrnjen pravni smisel kazni. Prve, preventivne zaščite družbe se pri tem ne dotika, dasi bi bilo to morebiti teoretično zelo zanimivo.

Svojo monografijo pričenja s prikazom dveh modernih kazensko-pravnih šol, Lisztove (sociološke) in Ferrijeve (pozitivistične) ter jih preskuša v pogledu na njihov odnos glede dualitete označenih sredstev. V nadaljnjem oddelku dokazuje nujno potrebnost dualističnega pojmovanja kazni in očuvalnih sredstev iz vidika njihove svrhe. V podrobnem izvajanju in prirojevanju vseh svrh (— mi bi rekli rajši: funkcij) oboje vrste represivnih sredstev, kazni in očuvalnih sredstev, leži težišče in največja vrednost prikazane monografije. Naj se dotaknemo samo enega vprašanja iz celokupnega problema o svrhah kazni in navedemo, da Živanović ne odreka kazni svrhe, da naj daje pravno povračilo («odmazda») za storjeno kršitev kazenskopravne norme. (Ta nauk ima med jugoslovanskimi kriminalisti nasprotnika v osebi prof. Šilovića, Zagreb.) O glavni tezi, da so kazen in očuvalna sredstva smatrati za dvojno potrebno vrsto sankcij kot sestavin represivne zaščite družbe pred kriminalnimi osebami, ni, da bi mogel obstojati še kakšen dvom.

Dr. Metod Dolenc.

Prispevki h gospodarski statistiki Slovenije. Uredil dr. Fran Windischer. Izdala zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. 1928. Str. 86. Cena 24 Din.

V uvodni besedi k tej publikaciji naglašja izdajateljica, da se navzlic vsakdanji izpehanosti in skromnim sredstvom, ki morajo v prvi vrsti

služiti obrambnemu delu, že nekaj časa bavi z objavljanim znanstvenih, zlasti obrtniskopedagoških in praktičnih razprav. Tu da nadaljuje svoje delo, zbravši se to pot k retrospektivnemu razmišljanju o svojem delu. Vseučiliški profesor dr. Albin Ogris objavlja dve razpravi, eno o delniških družbah po bilancah leta 1926., drugo o regulativnih hranilnicah, o dveh jakih likih gospodarske prakse. Nato sledi pregled o posrednih in neposrednih davkih ter o taksah v Sloveniji v letu 1927., objava, ki je absolutno točna informacija o gradivu, čigar poznanje je prepotrebno, da ne zabredeta strokovnjak in politik v ne-realno jadikovanje. Naslednje poglavje nam daje številke, ki kažejo gibanje v trgovinskem in združnem registru v preteklem letu. Sledi mu pregled o potrdilih in svedočbah, ki jih je zbornica izdala leta 1927. Na koncu je objavljen seznamek delniških družb v Sloveniji po stanju, kakor je bilo le-to dne 1. junija 1928. leta v zborničnem trgovinskem registru. Skoraj dve tretjini knjige odpadata na tabelarične preglede. Skratka, gradivo znamenitega obsega je tu strpano na majhnem prostoru. Tam pa tam potoži pisatelj o pomanjkljivih podatkih doslej toli zapostavljene gospodarske statistike. Toda po naših mislih je že to mnogo, da se interesni krogi prepričajo o prozravih vrzelih, ki jih inace morda ne bi niti verjeli. Glavno je, da je začetek storjen. Čitatelj se ob taki publikaciji najprej in najlože o tem preveri, da je statistično delo krepko sredstvo za čuvanje dnevnih interesov in za smotreno korakanje v bodočnost. Vznos, ki ga ima ta knjiga v sebi, je vnanje po tem razviden, da je baš ona napravila zvezo med založnico in našim najvišjim znanstvenim zavodom, čigar specialist za politiko, statistiko in nacionalno ekonomijo je avtor prvih dveh razprav, ki sta zborniku podelili posebno noto. Tukaj mora spoznati tudi on, ki tega doslej ni dočela verjel, da je namreč pomen vseučilišča znamenit i za trgovca in obrtnika. Pravijo, da se mora dati smisel dobre knjige izraziti v enem samem stavku. Tej knjigi bi bilo geslo prav postavljeno z besedami, da so vse panoge praktične vede o narodnem gospodarstvu, i trgovina i obrt i industrija, prav tako del sociologije, kakor je le-te del teoretična znanost o človeški družbi. Evo statistike in nacionalne ekonomije kot praktičnih socioloških ved, specializiranih za trgovino, obrt in industrijo! Bolj praktične sociologije si ni moči misliti.

Dr. France Gorišič.

Zbornik znanstvenih razprav. Izdaja profesorski zbor juridične fakultete. VI. letnik. V Ljubljani 1928. Str. 153. Cena 45 Din.

Letošnji VI. zbornik znanstvenih razprav prinaša prispevke sedmero profesorjev. Na prvem mestu je prispeval dr. Aleksander Bilimović razpravo: «Nove metode proučevanja konjunktur in gospodarska prognoza», ki je že svoj čas kot predavanje v «Pravniku» vzbudilo veliko pozornost in zanimanje. Žal, da se niso natisnile tudi tabele, ki jih je pisatelj na dotičnem predavanju demonstriral. S kazenskim pravom se peča dvoje razprav. V prvi, nazvani »Zločinec iz prepričanja. (Prinos k vprašanju o smotreni določitvi kazni.)» razpravlja dr. Metod Dolenc to zanimivo

vprišanje v psihološkem in sociološkem pogledu in konča svoja izvajanja s predlogom, da naj bi se po našem bodočem kazenskem zakonu izvrševale kazni na svobodi, izrečene zaradi deliktov, ki so bili izvršeni iz čisto političnih, verskih, moralnih ali znanstvenih nagibov, ločeno od ostalih kazni in na blažji način. Druga razprava iz kazenskega prava ima za predmet epō izmed temeljnih vprašanj: «Zmanjšana vračunljivost v načrtu za edinstveni kazenski zakonik Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev» iz peresa Aleksandra Maklečova. Pisatelj teoretsko priznava upravičenost kriterija zmanjšane vračunljivosti, izreka pa resne pomsleke glede uveljavljanja tega kriterija v našem bodočem kazenskem zakoniku, ker niso pripravljeni še pogoji za praktično izvedbo vseh potrebnih ukrepov. O razpravi Mihajla Jasinskega: «Iz istorije Kastavskog statuta» prinese «Slovenski Pravnik» prihodnjič daljše poročilo. Dr. Albin Ogriš je prispeval zanimivo razpravo: «Statistika kreditnih zadrug v Sloveniji za poslovno leto 1926.» Lep prispevek k naši domači pravni zgodovini je razprava dr. Janka Polca: «Razpored sodnih instanc v slovenskih deželah od 16. do 18. stoletja». Razprava prinaša pregled sodstva, kakor razvidno iz naslova in sicer ločeno po stanovih: I. za kmetske podložnike in proste neplemiče, II. za meščane in III. za plemiče. Odkriva marsikaj, kar nam je bilo doslej še neznano. Interesantno vprašanje razpravlja dr. Gjorgje Tasić: «Jesu li ministri činovnici?», vprašanje, ki ni samo teoretsko, marveč v mnogih pogledih velike praktične važnosti. S tem bi bila označena vsebina najnovejše publikacije naše juridične fakultete, ki se pridružuje lepo prejšnjim izdanjem. Dolžnost slovenskih pravnikov je, da posežejo po knjigi in omogočijo s tem fakulteti izdajo zbornikov še naprej.

Dr. R. S.

Dr. Rado Kušej: Verski zaklad in patronatna bremena. V Ljubljani 1928. Posebni odtisek iz Ljubljanskega škofijskega lista. Str. 20. Cena 6 dinarjev.

To zanimivo razpravo izzvala je praksa ministrstva za vere v zadnjih letih, češ da patronat verskega zaklada sploh ni obstojal in da zato verski zaklad ne more prispevati k cerkvenim gradbenim stroškom. Pisatelj pobija to naziranje kot zgrešeno in prihaja do zaključka, da verski zaklad nikoli ni bil kanonični patron verskozakladnih cerkva in župnij, ampak patronatni obremenjenec v smislu avstrijske partikularne zakonodaje in da so zato zadevni ministrski odloki nezakoniti. Temeljito pisano brošuro priporočamo zlasti upravnim juristom.

Dr. R. S.

Žitja i pravo. Vistnik teorij i praktiki. Tako se glasi naslov novega pravnškega časopisa, ki je pričel izhajati meseca julija t. l. v Lvovu. Glavni in odgovorni urednik je dr. Kostj Levickij, izdaja ga «Zveza ukrajinskih advokatov» v Lvovu. Program novemu časopisju je, gojiti vse pravne panoge in res je vsebina došlih dveh zvezkov kaj pestra. Poleg razprav in člankov goji kritiko in prinaša manjše vesti iz pravnškega sveta. Bavi se s stanovskimi vprašanji (odvetnikov, ukrajinskih akademikov-pravnikov), mnogo pažnje pa posveča, kakor videti, jezikovnemu

vprašanju. Novemu časopisu, ki se proglašja za edini ukrajinški pravniški organ v Poljski republiki, želimo iskreno največ uspeha in razmaha, ki ga vsled raznovrstne svoje vsebine tudi zasluži.

Dr. R. S.

Dr. Josip Vesel: Zakon o državljanstvu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Večernja Pošta. Sarajevo. 1928. Cena 10 Din. Str. 56.

Drobna knjižica majhnega formata, ki jo je posvetil tudi že Slovenecem znani pisatelj, sarajevski odvetnik dr. Vesel spominu pokojnega učitelja, in glavnega referenta «o državljanstvu» na ljubljanskem pravnem kongresu, prerano umrlega dr. Ladislava Polića, obsega razen teksta zakona o državljanstvu, ki je bil komaj publiciran, tudi kratak tolmač in pripombe k zakonu. Tolmač daje lepo pojasnilo zakonskega besedila, namen delca pa je razviden iz podajanja vsebine, namreč omogočiti boljše umevanje zakona in njegovih določb v širokih krogih. Ta namen se je pisatelju tudi posrečil. Tolmač je pregledno sestavljen in pisan v lahkoumljivem jeziku.

Dr. R. S.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca novembra 1928.

Kronika društva «Pravnika». V dneh 2. in 3. septembra t. l. obhajalo je Zgodovinsko društvo v Mariboru petindvajsetletnico svojega obstanka. Slavnostnih zborovanj se je v imenu društva «Pravnika» udeležil odbornik, gospod univ. profesor dr. M. Dolenc. Isti odbornik se je udeležil tudi proslavitve štiridesetletnice znanstvenega delovanja Mihajla Jasinskega, univ. profesorja na ljubljanski juridični fakulteti, in slavljenca v društvenem imenu izrekel čestitke. — V mesecu novembru je bilo dvoje predavanj. Dne 21. novembra je predaval gospod dekan jur. fakultete dr. Rado Kušej o predmetu: «Cerkvena imovina in agrarna reforma v luči ustave.» Predavanje je natisnjeno v pričujoči številki. Temu predavanju je sledilo dne 28. novembra predavanje dr. Franceta Goršiča: «Ženska — pozakonjevalka?» — Odbor je sklenil, da proslavi štiridesetletnico društva s posebnim slavnostnim zborovanjem, ki se bo vršilo po redni glavni skupščini, in sicer meseca marca in da bo ob istem času izdana tudi posebna slavnostna številka društvenega glasila.

Dr. Ivo Zuccon †. Dne 8. oktobra t. l. je umrl po dolgi bolezni v Zagrebu odvetnik dr. Ivo Zuccon. Imenovan je bil skozi 21 let t. zv. vnanji, to je zunaj Ljubljane stanujoči odbornik društva «Pravnika» in bil v društvenem odboru zastopnik istrskih Hrvatov, ki so začetkom tega stoletja v precejšnjem številu pristopali k našemu društvu. Napisal je za «Slovenski Pravniki» tudi nekaj razprav. Po prevratu je moral zapustiti torišče svojega obsežnega delovanja, svojo ožjo domovino Istro, kjer se

je udeleževal krepko zlasti politično in gospodarsko ter v vseh nacionalnih društvih, in se umakniti v Zagreb. Obenem so se žal prekinile zveze med njim in našim društvom. Tudi v Zagrebu se je uveljavila njegova močna osebnost in bil je nekaj časa župan zagrebske oblasti. Bodi mu ohranjen časten spomin!

Osebnosti. Za dopisujoča člana jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti sta imenovana dr. Metod Dolenc in dr. Leonid Pitamic, univerzitetna profesorja v Ljubljani. — Za svetnika pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani je imenovan dr. Josip Fischinger. Dalje so imenovani: pri okrožnem sodišču v Celju za višja sodna svetnika Valentin Levičnik in dr. Hinko Stepančič, za okrajnega sodnika in predstojnika v Radovljici dr. Josip Štular, za sodnika v območju višjega deželnega sodišča v Ljubljani Maks Petrič in Karel Javoršek. Premeščena sta sodni svetnik dr. Jakob Konda k deželnemu sodišču v Ljubljano in sodnik Valentin Bidovec v Radovljico. — Premeščeni so politično upravni uradniki: Franc Pezdich in Franc Mramor k velikemu županstvu v Ljubljani, Ivan Forčesin v Celje, Matko Kandrič v Gornji grad, dr. Alojzij Trstenjak v Ljutomer, dr. Anton Farčnik v Dolnjo Lendavo, zadnji trije kot upravitelji srezov, Ludovik Klobdič v Celje, dr. Ivan Senekovič v Litijo in Franc Verbič k srezu Ljubljana-okolica. — Za višjega finančnega svetnika je postavljen Štefan Sušec, za finančnega tajnika Emil Kandare. Premeščena sta višji finančni svetnik dr. Karel Novotny k finančni delegaciji, finančni svetnik Josip Mozetič k davčni administraciji. — Pri upravnem sodišču v Celju sta postavljena za tajnika dr. Ivan Lininger, za pisarja Oskar Dobovišek. — Odvetniško pisarno so otvorili: Dr. Stanislav Žitko in dr. Egon Stare v Ljubljani, dr. Joško Bergoč v Mariboru, dr. Rudolf Dobovišek v Krškem, dr. Ivan Šlibar v Litiji, preselil se je dr. Alojzij Klemenčič v Brežice. — Za notarja je imenovan dr. Maks Peterlin v Dolnji Lendavi, premeščena sta Anton Bartol v Maribor, Rudolf Kramar v Brežice. — Upokojen je komisar za agrarne operacije dr. Fran Spiller-Muys. — Umrli so: notarji Janko Rahne, Karel Klander in Anton Šlambergar, srezki poglavar dr. Leon Brunčko, odvetnika dr. Ljudevit Stiker in dr. Ivan Dimnik, direktor podružnice poštne hranilnice dr. Karel Šavnik, okrajni glavar v pok. Franc Lazzarini.

Internacionalni Institut za javno pravo v Parizu nam je poslal tole beležko:

Dne 20. oktobra 1928 se je pričelo v slavnostni dvorani juridične fakultete v Parizu zasedanje Internacionalnega Instituta za javno pravo. Zasedanje se je otvorilo z upravno sejo, ki ji je predsedoval gd. Gaston Jèze. Skupščina je podaljšala mandat sedanjega direktorijalnega sveta in je, razen drugih notranjih zadev, sprejela načrt notranjega pravilnika, predloženega od generalnega sekretarja g. Mirkine-Guotzéicha. Ta je nato prečital poročilo o izdaji letnika Instituta. Ta

publikacija bi vsebovala letno poročilo o vseh ustavnih spremembah, o važnih zakonih, ki se tičejo javnega prava, o važnih razsodbah upravnih in ustavnih sodišč, kakor tudi o političnih spremembah v vseh državah. Letnik, kateremu bo dodano analitično kazalo, bo vsem, ki se zanimajo za javno pravo neobhodno potrebno sredstvo. Skupščina si je ta projekt usvojila. Nato so bili izbrani naslednji novi člani (*membres associés*) in sicer: Gg. Burckhardt, profesor na univerzi v Bernu, Calderon, od univerze v Buenos Aires-u, Herrnritt, od univerze na Dunaju, Pitamic, od univerze v Ljubljani, Scelle, od univerze v Dijon-u, Stainof, od univerze v Sofiji, Weyr, od univerze v Brnu. — G. Rolland, profesor na juridični fakulteti v Parizu, blagajnik Instituta, je bil izbran za rednega člana.

Istege dne, popoldne, je bila otvorjena prva plenarna seja pod predsedstvom gd. Jèze-a. Predsednik je pozdravil navzočne člane in se je posebno zahvalil zunanjim članom, prišlim iz raznih dežel. Generalni tajnik g. Mirkine-Guotzévitsh je prečital zapisnik dopoldanske seje in poročal o podlagi bodoče publikacije letnika Internacionalnega Instituta za javno pravo. Skupščina je sklenila, da bo imela prihodnje zasedanje v zadnjem tednu junija 1929 in je naročila direktorijalnemu svetu, da določi točni datum otvoritve tega zasedanja. Na dnevnem redu tega sestanka se bodo diskutirala poročila:

Pravno pravilo in objektivno pravo; poročevalec: g. Duguit.

Teoretična in praktična vrednost načela ločitve oblasti in njega uporaba v javnem pravu modernih držav. — Poročevalec: g. Redlich.

Pomen predpisov ustavnega prava za sklepanje in ratifikacijo internacionalnih pogodb. — Poročevalca: gg. Politis in Schücking.

Kriza reprezentančnih in parlamentarnih vladnih oblik v modernih demokratijah. Poročevalca: gg. Barthélemy in Lawrence-Loewell.

Vprašanje referenda in ljudske iniciative. — Poročevalci: gg. Flein-ner, Garner, Kelsen, Thoma.

Politična vloga parlamentarnih komisij. Poročevalci: gg. Barthélemy, Kaufmann, Merkl, Rolland.

Na predlog gd. Alvareza je sklenila skupščina, naj se kritično proučujejo deklaracije človeških pravic, na predlog g. Jèze-a pa se bodo proučavale razne individualne pravice začenši z lastnino; gd. Gascon y Marin je določen za poročevalca te komisije, drugi poročevalci in člani se bodo določili pozneje po diskusiji. Zatem je predsednik otvoril razpravljanje o poročilu gd. Kelsena o juridični sankciji ustavnih načel. Ko je poročevalec rezimiral na kratko svoje poročilo, se je razvila debata, katere so se udeležili gg. Barthélemy, Duguit, Gascón y Marin, Jèze in Thoma.

Druga plenarna seja je bila ponedeljek 22. oktobra pod predsedstvom g. Fleinera. Razpravljalo se je o poročilu g. Jèze-a glede pravnega pomena javnih svoboščin. G. Jèze je na kratko rezimiral svoje poročilo, h kateremu

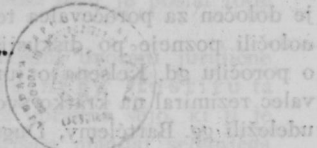
so še govorili: gg. Barthélmy, Duguit, Gascón y Marin, Kelsen, Nolde, Politis in Thoma.

Ti diskusiji, ki bosta predmet posebnih publikacij Instituta, sta bili zelo živahni ter dajata tako radi avtoritete govornikov kakor tudi radi pomena razpravljanih vprašanj o delovanju Instituta poseben pomen. Razpravljalo se je v francoskem jeziku, deloma (neke replike g. Kelsena) v nemškem. Po končani diskusiji se je g. Jèze zahvalil zunanjim članom, poudarjal pomen znanstvenega delovanja Internacionalnega Instituta za javno pravo ter nato zaključil zasedanje.

Zasedanje Instituta je dobro pokazalo zares internacionalni značaj in visoko znanstveno vrednost Instituta. Po kompetenci svojih članov in važnosti proučevanih predmetov je postal Internacionalni Institut za javno pravo resnično središče znanosti javnega prava Evrope in Amerike.

Dolžnost tiskarjeva po čl. 7. zak. o tisku je, predložiti državnemu pravdniku pred razširjanjem samo novine in periodične spise. Državno pravdnništvo v Ljubljani je predlagalo, naj se uvede zoper tiskarja, ki mu ni poslal v svoji tiskarni tiskane knjige, preden jo je začel razširjati, kazensko postopanje po čl. 7 in 70/1 zak. o tisku. Deželno sodišče v Ljubljani (Pr. XI. 27/28-6) je sklenilo, da se tiskar ne stavi pred sodišče. Sklep je potrdilo tudi višje deželno sodišče v Ljubljani. Na ničnostno pritožbo v obrambo zak. drž. pravdnništva je vrh. drž. pravdnništvo na Stolu sedmorice odd. B. v Zagrebu vrnilo spise s pripombo, da ni imelo povoda kaj ukreniti še posebno z ozirom na jasno besedilo čl. 7 zak. o tisku. Ta člen da le odreja, da mora tiskar, preden jih začne razširjati, poslati državnemu pravdnilstvu «natisnjene novine in periodične spise», ker ne gre z interpretacijo omejevati pravice tiska, ki je po čl. 1. načelno svoboden. Z določbo čl. 7., da hoče zakon dati državnemu pravdniku pravočasno na vpogled le spise, namenjene širšemu krogu čitateljev in to so novine in periodični spisi. Za event. preganjanje krivcev po zak. o tisku pa ima državni pravdnik rok *leta* dni in more torej morebitne krivice v drugih spisih izvedeti tekom celega tega časa.

Natječaj. Na pravniškem fakultetu u Zagrebu raspisan je natječaj na katedru za »Kriminalne znanosti i socijologiju«. Kandidati se imadu — u roku od 6 mjeseci od dana raspisanog natječaja u Službenim Novinama — uz prilog radova, dokumenata i opisa života izjaviti, da li se natječu za položaj redovnog ili vanrednog profesora ili docenta.

Normal training class (or private class) for students
in the field of education or other related field
who are interested in the study of the human mind
and behavior.

The course is designed to provide students with a
basic understanding of the principles and methods of
psychology. The course is divided into two main
sections: the first section covers the history and
philosophy of psychology, and the second section
covers the major areas of psychology, including
cognition, development, personality, and social
psychology. The course is taught by a professor
who is an expert in the field of psychology and
has a Ph.D. in psychology from a leading university.
The course is required for students who are
majoring in psychology and is also recommended
for students who are interested in the study of
the human mind and behavior.

Komaj tretjina članov je plačala doslej letošnjo članarino. Položnice so bile priložene prvi številki.

Naj pošljejo čimprej članarino še ostali, prosi
blagajnik.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“
znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čim prej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Ravnotam se dobe Štefan Lapajne: „Državni osnovni zakoni“, Spomenica na drugi Kongres pravnika, Spomenica za III. glavnu skupštinu Kongresa pravnika in letniki „Slov. Pravnika“ od l. 1909 naprej. Cena s poštnino vred za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din, za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din za Spomenico o sarajevskem Kongresu 30 Din za „Slovenski Pravnik“ letniki 1927 do 1923 po 60 Din, ostali letniki po 30 Din.

